

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
SOSIAALI-, TERVEYS- JA LIIKUNTA-ALA

VANHEMPIEN OSALLISUUS EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN TOTEUTTAJINA

Maaninkajärven koulun 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmat

TEKIJÄT: Tiina Kettunen
Minttu-Maaria Savolainen

Koulutusala Sosiaali-, terveyst- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma/Tutkinto-ohjelma Sosiaalialan tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä(t) Tiina Kettunen, Minttu-Maaria Savolainen	
Työn nimi Vanhempien osallisuus ehkäisevän päihdetyön toteuttajina	
Päiväys	25.5.2020
Sivumäärä/Liitteet	41/5
Ohjaaja(t) Mira Polón	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Maaninkajärven koulu	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön aiheena oli vanhempien osallisuus ehkäisevän päihdetyön toteuttajina. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien osallisuutta, tietämystä päihteistä, kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuutta sekä haasteita, joita vanhemmilla esiintyy kotona toteutettavassa päihdetyössä. Opinnäytetyön toimeksiantajana oli Maaninkajärven koulu.</p> <p>Päihdetyö termiä käytettiin opinnäytetyössä, koska termi on yleisesti käytetty. Ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan myös kotona. Ehkäisevästä päihdetyöstä voidaan käyttää myös termiä ehkäisevä päihdekasvatus. Ehkäisevä päihdetyö on osa lapsen kasvatusta. Ehkäisevän päihdetyön toteutus kuuluu kodille, koululle, kasvatusalan ammattilaisille sekä ehkäisevää päihdetyötä toteuttaville viranomaisille.</p> <p>Opinnäytetyössä käytettiin tutkimusaineistoa, joka kerättiin Webropol-järjestelmässä laaditulla ennakkokyselyllä sekä teemahaastattelmalla neljää 5. luokan oppilaan vanhempaa. Vanhemmat haastateltiin keväällä 2020. Haastattelut toteutettiin videohaastatteluna ja haastattelut tallennettiin aineiston analysointia varten. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineiston analysoinnissa käytettiin sisällönanalyysia.</p> <p>Tutkimustuloksista nousi esille kaikkien vanhempien yhtenevä näkemys tiedottamisen tärkeydestä. Vanhemmat kokivat, että ajankohtaisesta tiedosta olisi apua kotona toteutettavassa ehkäisevässä päihdekasvatuksessa. Suurimmalla osalla vanhemmista oli jokin käsitys siitä, mistä huumeita tai päihteitä voidaan hankkia. Huomion tutkimustuloksia tarkastellessa kiinnitti erityisesti vanhempien heikko osallistuminen koululla järjestettyihin ehkäisevän päihdetyön tapahtumiin.</p> <p>Johtopäätöksenä voidaan todeta, että vanhemmilla ei ole riittävää tietoperustaa ajankohtaisista päihteistä, niiden vaikutuksista tai saatavuuden helppoudesta. Vanhemmilla on avoimet välit lastensa kanssa ja päihteitä koskevan tiedon vähäisyyden vuoksi voi olla vaikeaa havaita esimerkiksi merkkejä lapsen päihteiden käytöstä. Lisäksi vanhempien osallistuminen koululla järjestettäviin päihdetapahtumiin on ollut vähäistä, jonka osoittaa vanhemmille toteutetut haastattelut sekä aiemmat keskustelut koulun henkilökunnan kanssa.</p>	
Avainsanat Ehkäisevä päihdetyö, kasvatusyhteistyö, vanhemmat, osallisuus, arvot, asenteet	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Tiina Kettunen, Minttu-Maaria Savolainen			
Title of Thesis Parents´ participation in preventive alcohol and drug work			
Date	25.5.2020	Pages/Appendices	41/5
Supervisor(s) Mira Polón			
Client Organisation /Partners Maaninkjärvi school			
<p>Abstract</p> <p>The topic of the thesis was parental involvement as implementers of preventive substance abuse work. The purpose of the thesis was to determine parental involvement, knowledge of substance abuse, the functionality of home and school cooperation, and the challenges that parents present in at-home substance abuse work. The thesis was commissioned by the Maaninkjärvi school.</p> <p>Substance abuse working- the term was used in the thesis because the term is commonly used. Preventive substance abuse work is also carried out at home. For preventive substance abuse work, the term preventive substance abuse education can also be used. Preventive substance abuse work is part of raising a child. The implementation of preventive substance abuse work belongs to the home, school, educational professionals and authorities carrying out preventive substance abuse work.</p> <p>The thesis used research data collected through a pre-survey conducted in the Webropol system, as well as a themed interview with four parents of 5th grade students. The parents were interviewed in the spring of 2020. The interviews were conducted as a video interview and the interviews were recorded for analysis of the material. The thesis was carried out as a qualitative study and content analysis was used in the analysis of the data.</p> <p>From the findings, a shared view of all parents on the importance of information was raised. Parents felt that current information would help with preventive substance abuse education at home. The vast majority of parents had some idea of where drugs or intoxicants might be sourced. Attention when examining the results of the study was particularly given to poor parental participation in school preventive substance abuse events.</p> <p>As a conclusion, parents do not have an adequate knowledge base on current intoxicants, their effects, or ease of availability. Parents have open spacing with their children and because of the paucity of information about substance abuse, it may be difficult to detect signs of child substance use, for example. In addition, parental involvement in substance abuse events held at the school has been low, shown by interviews conducted with parents, as well as previous conversations with school staff.</p>			
Keywords Preventive drug and intoxicant work, ECEC partnership, values, attitudes			

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	5
2	VANHEMMUUDEN PERUSTEHTÄVÄ	7
2.1	Asenne ja arvokasvatus.....	8
2.2	Päihdekasvatus osana kotikasvatusta	8
2.3	Vanhempien mahdollisuudet koulujen ehkäisevän päihdetyön toimintamallien kehittämisessä.....	9
2.4	Kasvatuskumppanuus ja koulun toimintaa ohjaava lainsäädäntö	10
3	EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ	13
3.1	Päihteistä yleisesti.....	14
3.2	Opioidien käyttö Suomessa.....	17
3.3	Kolmen tason ehkäisevää päihdetyötä	18
3.4	Ehkäisevä päihdetyö Kuopiossa.....	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
4.1	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	24
4.2	Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä	26
5	TUTKIMUSTULOKSET	28
5.1	Kodin ja koulun välinen kasvatuskumppanuus päihdetyön toteutuksessa	29
5.2	Vanhempien tietämys päihteistä	30
5.3	Yhteenveto ja johtopäätökset	31
6	POHDINTA.....	33
	LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT	36
	LIITE1: SAATEKIRJE.....	42
	LIITE2: TEEMAHAASTATTELUKUTSU	43
	LIITE3: TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET	44
	LIITE4: OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ETENEMINEN	45
	LIITE5: TEEMAHAASTATTELUN ETENEMINEN	46

Lastensuojelulaissa (13.4.2007/417) todetaan, että vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai huoltajilla. Vanhempien tai huoltajien vastuulla on varmistaa lapselle turvallinen kehittyminen ja hyvinvointi sen mukaan, miten lapsen huoltamisesta ja tapaamisoikeuksista säädetään annetussa laissa. Viranomaisten tehtävänä on tukea vanhempia ja huoltajia kasvatuksessa sekä tarjota perheelle apua varhaisessa vaiheessa, jotta lapsi ja perhe voidaan ohjata tarpeen tullen lastensuojelun palveluiden piiriin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Päihdehuoltolaki (17.1.1986/41) puolestaan velvoittaa keskinäiseen yhteistyöhön niitä viranomaisia ja yhteisöjä, jotka toimivat päihdehuollon alalla. Huomiota on kiinnitettävä etenkin koulutoimen, nuorisotoimen, muun sosiaali- ja terveydenhuollon sekä päihdehuollon keskinäiseen yhteistyöhön. Kuopion kaupungin ennaltaehkäisevä päihdetyö on moniammatillista etenkin sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimessa (Ehkäisevän päihdetyön laki 5§). Moni laki puoltaa ennaltaehkäisevän työn merkitystä. Vanhempien osallisuutta ja kasvatuskumppanuuden merkitystä tulisikin huomioida aiempaa enemmän.

Kuopiossa ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelman mukaisesti (2013–2020). Tavoitteena on edistää mielenterveydenhäiriöiden ja päihdeongelmien syntymistä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä ehkäistä suurempien ongelmien syntymistä. Suunnitelman mukaisesti perheiden varhainen tukeminen on osa päihdehaittojen ennaltaehkäisyä. Kaupungin ehkäisevä päihdetyö, poliisi ja järjestöt tekevät aktiivista moniammatillista yhteistyötä järjestämällä koulujen kanssa oppilaille suunnattuja päihdeteemaisia tapahtumia. (Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020.)

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Maaninkajärven koulu sekä yhteyshenkilönä ollut koulun rehtori Martti Kettunen. Opinnäytetyömme kohderyhmänä oli Maaninkajärven koulun 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmat. Opinnäytetyön toimeksiantaja valikoitui sen ollessa maaseutukoulu, jossa päihdeongelmat eivät ole vielä näkyviä. Kohderyhmäksi valikoitui 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmat siksi, että Kuopion seudulla toimivien asiantuntijoiden mukaan ehkäisevää päihdetyötä olisi alettava toteuttamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kohderyhmältä saatujen tutkimustietojen perusteella tulevaisuuden ehkäisevää päihdetyötä voi kehittää tarpeenmukaiseksi.

Mahdollisimman varhaisessa vaiheessa aloitetulla ehkäisevällä päihdekasvatuksella on mahdollisuus vaikuttaa lasten arvomaailmaan, joka heijastuu myös lasten asenteisiin päihteitä kohtaan. Maaseutukoulun oppilaiden vanhemmilla on käsitys, ettei päihdehaitat kosketa heitä ja siksi oli ajankohtaista tutkia heidän osallisuuttaan, tiedon sekä tuen tarpeita. Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on ennaltaehkäistä lasten ja nuorten päihteiden käyttöä. Koulun ja kodin välisen yhteistyön vahvistaminen on tärkeää. Oikeaan aikaan toteutettuna ehkäisevän päihdetyön merkitys korostuu erityisesti niillä nuorilla, jotka siirtyvät maaseutukoulusta jatko-opintoihin isompiin kuntiin tai kaupunkeihin.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vanhempien osallisuutta päihdetyön toteuttajina sekä haasteita, joita vanhemmat kohtaavat kotona toteutettavassa päihdetyössä. Tavoitteena oli tarkastella vanhempien osallisuutta sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuutta ehkäisevän päihdetyön saralla. Ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi on tärkeää tuoda esille oppilaiden vanhempien tarpeita ja toiveita.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmiä käyttäen. Aineisto kerättiin puolistrukturoidulla teemahaastattelulla puhelimitse. Vanhemmat saivat koulun Wilmanjärjestelmän kautta haastattelukutsun ja halukkaat vanhemmat haastateltiin. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysi menetelmää käyttäen.

2 VANHEMMUUDEN PERUSTEHTÄVÄ

Vanhemmuus on vaativa tehtävä, joka kestää läpi elämän. Vanhempien tehtäviin kuuluu rakastaa, asettaa rajoja ja huolehtia lapsen perustarpeiden tyydyttämisestä. Perustarpeiden tyydyttäminen on hyvän kasvun ja kehityksen lähtökohta. Lapsen hyvinvoinnin turvaaminen säännöllisellä ruokailulla, unella, ulkoilulla, puhtailla vaatteilla sekä hyvällä hygienialla ovat hyvinvoinnin perusta. Perustarpeiden tyydyttämisen lisäksi toimiva vuorovaikutus ja turvalliset kiintymyssuhteet luovat turvaa lapselle ja näiden avulla lapsi selviytyy kasvaessaan haastavistakin tilanteista. (Saikkala 2011.)

Lapselle kehittyy hyvä itsetunto sekä itsesäätelytaito, kun lapsi saa turvallisen ja tasapainoisen kasvuympäristön, jossa huomioidaan myös lapsen perustarpeet ja tunteet. Hyvä itsetunto ja itsesäätelytaito mahdollistavat lapselle haitallisista asioista, kuten päihteistä kieltäytymisen. Kasvatusta voidaan pitää uudistuvana luonnonvarana, jonka tulisi muuttua ajan hengessä, jotta eteen tuleviin haasteisiin vastaaminen olisi mahdollista. Kasvatuksen merkitys korostuu onnistumisien tai epäonnistumisien kautta. (Saikkala 2011.)

Kasvatustavat ovat perhekohtaisia. Vanhemmat ovat omassa lapsuudessaan omaksuneet kasvatustapoja, joiden mukaan pääsääntöisesti kasvattavat lapsiaan mutta toisinaan vanhemmat pyrkivät tietoisesti pois oppimastaan kasvatustavasta. Vuosikymmeniä taaksepäin vallitsi autoritääriäinen kasvatustapa, jolloin lapset oppivat kunnioittamaan aikuisia ihmisiä. Autoritäärisestä kasvatuksesta voidaan puhua myös pelolla kasvattamisesta. Autoritääriäinen kasvatustapa ei jättänyt paljon sijaa lapsen omille toiveille. Sen sijaan asiat täytyi tehdä, kuten vanhemmat sanoivat. Autoritäärisen kasvatustavan väistyminen on tuonut sijaa toisenlaisille kasvatustavoille. Kasvatustavoja voidaan jakaa useaan erilaiseen tapaan kasvattaa lasta. (Saikkala 2011.)

Vanhemmalla on mahdollisuus tarjota oikeanlaisia neuvoja murrosikäälle lapselle edessä olevaa elämää varten. Lapsi oppii huomaamattaan vanhemmaltaan elämän perusasioita. Oppiminen tapahtuu luonnollisten tilanteiden kautta vanhemman ja lapsen viettäessä aikaa yhdessä. Kasvatustehtävään ja vanhemmuuteen kuuluu, että välillä otetaan yhteen ja koetaan pettymyksiä. Vanhemmilla tulee siis olla vahva suhde lapseensa, koska suhde joutuu koetukselle murrosikään aikana. Mikäli vanhemmalla on hyvä ja läheinen suhde lapseensa murrosikäällä lähestyessä, on myös paremmat edellytykset selvitä lapsen murrosikästä ja sen tuomista haasteista. (MLL 2018.)

Lapsen kasvuympäristön ja vuorovaikutuksen toimivuudella on vaikutusta kehitykseen ja hyvinvointiin. Turvallinen ja vuorovaikutteinen kasvuympäristö ovat pohja lapsen hyvälle itsetunnolle. Perhe määrittelee omat säännöt ja periaatteet, jonka mukaan lapsia kasvatetaan. Se, mahtuuko kunkin perheen kasvatustapa yhteiskunnan normeihin tuo omat haasteensa. (Saikkala 2011.) Kotikasvatuksen puutteet tai äärimmäisyydet ovat aiheuttaneet paljon häiriökäyttäytymistä, joka on nähtävissä päiväkotikäisistä kouluikäisiin lapsiin. Häiriökäyttäytymisen lisääntymisen syitä voidaankin etsiä muuttuneesta kotikasvatuksesta. Lapset kokevat turvattomuudentunnetta, mikä näkyy myös oireiluna käyttäytymisessä. (MLL 2017.)

2.1 Asenne ja arvokasvatus

Kotikasvatuksella on suuri merkitys lapsen tulevaisuutta ajatellen, kuten Hämäläinen Juha (1999) tutkimuksessaan on todennut. Hämäläisen (1999) mukaan yhteiskunnalliset muutokset mediatulvan keskellä hämärtää kansalaisten kykyä erottaa *arvokas tieto* runsaasta tulvivasta informaatiosta. Lapset altistuvat varhain ikään sopimattomalle materiaalille ja ovat kovin alttiina kaikelle epämääräiselle lapselle kuulumattomalle aineistolle. Kasvatuksen merkitys korostuu tässä jatkuvassa tietotulvassa. Vanhempien tulee olla tietoisia siitä, mille heidän lapsensa altistuvat, sekä opastaa lasta käsittelemään saamansa tietoa kriittisesti. (Hämäläinen Juha 1999.)

Lasten ja nuorten päihteiden käytön on tutkittu lisääntyneen 1990-luvulta alkaen. Samalla psykososiaaliset ja mielenterveyden ongelmat ovat kasvaneet. Hämäläisen (1999) tutkimuksessa nousee esille merkittävästi se, onko lapsella mielekästä tekemistä vapaa-ajalla. Keskeisimpään osaan eri mitareilla mitattuna ja korrelaatioita käyttäen lasten ja nuorten arvovalintoihin ja päihteidenkäyttöön liittyy suhde vanhempiin. Vanhempien tietoisuus kasvatuksen merkityksestä vaatii ymmärrystä vanhemman oman mallin merkityksestä ja sen tiedostamisesta: kuinka malli siirtyy lapselle helposti. Hämäläisen (1999) tutkimuksessa *kodin ilmapiirillä ja isän ohjaavuudella sekä äidin positiivisuudella* todettiin olevan vaikutusta tutkimuskohteena Kuopion seudulla olleiden 8. luokkalaisten keskuudessa. Tiivistettynä Hämäläinen (1999) toteaa, vanhemmat myönteisenä näkevien nuorien alkoholin käyttö on keskimääräisesti vähäisempää. (Hämäläinen Juha 1999.)

2.2 Päihdekasvatus osana kotikasvatusta

Elinolosuhteiden ymmärtäminen ja sen vaikutukset vaikuttavat kasvatukseen ja sitä kautta lapsen tulevaisuuteen. Turvalliset aikuissuhteet ja maalaisjärkinen kotikasvatus ovat jatkuvan ilon ja helpouden sijaan vaativaa työtä, joka perinteisesti kuuluu vanhemmille. Vanhempien aito läsnäolo ja kiinnostus lastensa elämästä on lapsille kivijalka, jonka varaan on hyvä rakentaa elämää. (MLL 2017).

Vanhempien tulisi ottaa kotona puheeksi päihteet ja mahdolliset haitat sekä seuraukset, joita päihteiden käyttämisestä voi aiheutua. Kaikille vanhemmille ei ole kuitenkaan itsestään selvää, miten päihdekasvatusta tulisi toteuttaa kotona. Tämän vuoksi kouluissa järjestetään päihdeiltoja, joiden tarkoituksena on selkeyttää vanhemmille heidän omaa rooliansa kotona toteutettavassa päihdekasvatustyössä. Toive päihdeiltojen pitämisestä voi lähteä oppilaiden vanhemmilta tai vaihtoehtoisesti myös koulun henkilökunnan puolelta. (Päihdelinkki s. a.)

Koululta saatujen tietojen mukaan oppilaiden vanhempien osallisuus koulun ehkäisevissä päihdetapahtumissa on osoittautunut vähäiseksi. Pohdimme, että johtuuko vähäinen osallistuminen esimerkiksi ennakkoluuloista tai ajatuksesta, ettei ehkäisevä päihdetyö kosketa heitä, koska maaseudulla alaikäisten päihteidenkäyttö ei ole tullut vielä tutuksi. Voisiko olla mahdollista, että vanhempien käsitykset perustuvat omiin kokemuksiin, jolloin esimerkiksi huumeet eivät ole olleet vielä ajankohtaisia.

Päihteet herättävät kiinnostusta lapsissa ja nuorissa. Päihteet rinnastetaan aikuisten maailmaan ja aikuisille oikeutettuun valinnanvapauteen. Nuoret elävät hetkessä, joten päihdekokeilujen yhteydessä ei tiedosteta kokeiluista syntyviä vaaroja, koska nuori ei omaa aikuisten kaltaisia valmiuksia ajatella tulevaisuutta ja kokeiluista syntyviä haittoja tai seurauksia. Tämän vuoksi on tärkeää, että nuorille kerrotaan päihteiden vaikutuksista ja seurauksista tehokkaasti sekä totuudessa pysyen. (Mielenterveystalo s. a.)

Vanhempien on hyvä tiedostaa, että addiktio eli päihderiippuvuus on sairaus. Mikäli suvussa tai perheessä esiintyy päihderiippuvuutta, se altistaa lapsen myös riippuvuudelle. Päihderiippuvuuden on todettu olevan altistava tekijä geeniperimän lisäksi myös lapselle, jolla on neurobiologisia, mielenterveyden- tai käytöshäiriöitä, yksinäisyyttä tai heikko itsetunto. Päihteiden käyttö alkaakin usein itsehoidollisesti pahaa oloa poistamaan tai turruttamaan ikäviä tunteita tai kokemuksia. (The Partnership 2018.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) päämääränä on vahvistaa myös vanhempien osallisuutta. Vanhemmat kokevat, että he eivät saa osallistua tarpeeksi koulun toimintaan, oppituntien sisältöjen suunnitteluun tai lapsia koskeviin päätöksentekoihin, vaikka myös vanhempia tulisi kuulla ja heidän mielipiteensä tulisi ottaa huomioon päätöstententessä. Vanhempien osallisuutta ja osallistumista on pyritty parantamaan mutta tästä huolimatta edelleen löytyy puutteita ja vanhempien osallisuus lapsia koskevissa asioissa on vähäistä (Kanste, Halme ja Perälä 2016, 24–26).

Kodin ja koulun välinen kasvatuskumppanuus määritellään Perusopetuslaissa (21.8.1998/628), velvoittaen koulua yhteistyöhön kodin kanssa (Perusopetuslaki 21.2.1998/628). Kuten Oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa (1287/2013) sanotaan myös vanhempien oikeudesta osallistua koulun toimintaan ja toiminnan suunnitteluun, siitä huolimatta kokemus on osoittanut yhteistyön olevan varsin vähäistä. (Suomen Vanhempainliitto 2014 a). Vastavuoroisen toiminnan lisääminen kasvatuskumppanuuden vahvistamiseksi vaaditaan tasavertaista ja luottamuksellista kohtaamista. Avoimuuden tärkeys tulee esille päämäärän tavoittamiseksi. (Suomen Vanhempainliitto 2014 b.)

2.3 Vanhempien mahdollisuudet koulujen ehkäisevän päihdetyön toimintamallien kehittämisessä

Perusopetuslakiin (642/2010) on kirjattu vuonna 2010 vanhempien osallistumismahdollisuus oppilas- huollon kehittämiseen. Vanhemmilla on laajasti mahdollisuuksia osallistua koulussa tapahtuvien toimintamallien suunnitteluun. Tutkimukset ovat osoittaneet huoltajien osallistumisen olleen vähäistä. Vanhempien kokemuksena puolestaan esille on tullut, etteivät vanhemmat pääse osallistumaan toiminnan kehittämiseen. Vuonna 2008 tehdyn tutkimuksen perusteella 41 % vanhemmista oli kokenut, etteivät he saa riittävästi tietoa koulun oppilashuollosta. Vanhemmista 22 % on huolestunut kodin ja koulun vähäisestä yhteistyöstä. (Lahtinen Nina 2011, 180–181.)

Huoltajien velvollisuutena on turvata muun muassa lapsen tasapainoinen kehitys, hoito, huolenpito ja läheiset ihmissuhteet (Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta 1§). Oppivelvollisuus säädetään laissa, näin ollen vanhempien vastuulla on huolehtia ja turvata lasten koulunkäynti. Vanhemman

vastuulla on myös opettaa säännöllisten rutiinien ja hyvien elämäntapojen merkitys sekä oikeanlainen suhtautuminen päihteisiin. Huoltajien on mahdollista saada tarvitsemaansa tukea lastensa kasvatuksen tueksi. Koulujen lisäksi tukea voi hakea perheneuvolasta tai sosiaalitoimesta (Lahtinen 2011, 188–190). Lastensuojelun sosiaalihuollon palvelut ovat ennakkoluuloista huolimatta matalan kynnyksen ja ehkäisevän työn palveluita, joita jokaisella tukea tarvitseva voi hakea. (Lastensuojelulaki 417/2007).

Valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan on kirjattu yhteistyövelvoite kodin ja koulun välille. Vanhempien ensisijainen oikeus saada tietoa lapsensa asioista tukee vanhemman ensisijaista vastuuta lapsen kasvatuksesta. Opetushenkilöstön velvollisuus on informoida vanhempia lapsen kohdalla olevasta huolesta. Erinäisissä tapauksissa opetushenkilöstöön kuuluva voi jättää tekemättä ensisijaisen ilmoituksen vanhemmille. Tällöin opetushenkilöstöllä on velvollisuus tehdä ilmoitus poliisille ja sosiaali- ja terveystoimeen, mikä käytännössä merkitsee lastensuojeluilmoituksen tekemistä. Vanhemman ohittaminen lapsen asiassa vaatii painavan syy. Syy voi olla esimerkiksi epäily vanhemman väkivaltaisuudesta tai muusta vaarallisesta käytöksestä lastaan kohtaan. (Lahtinen 2011, 182–183.)

2.4 Kasvatuskumppanuus ja koulun toimintaa ohjaava lainsäädäntö

Mari Rask (2012) opinnäytetyössään on tutkittu kodin ja koulun välisen yhteistyön kehittämistä Nastolassa Männistön koulussa vanhempien näkökulmasta. Rask (2012) tuo opinnäytetyössään esille ajan haasteet mitä elämme, kodin ja koulun yhteistyön välillä olevasta *kuilusta, lasten muuttuneesta käyttäytymisestä* sekä vanhempien osallisuuden vähäisyydestä. Rask (2012) viittaa Mäkelä-Rönholm (2006) artikkeliin vanhempien vähäisen osallisuuden, etenkin niiden vanhempien, joiden ajateltiin hyötyvän vanhempainilloista, joiden tarkoituksena on toimia yhteisenä areenana lapsen asioissa. (Mäkelä-Rönholm 2006). Maaninkajärven koululla on havaittu vanhempien vähäinen osallistuminen koululla pidettäviin ehkäisevän päihdetyön tapahtumiin sekä vanhempainiltoihin. Vanhempien vähäinen osallistuminen on huolestuttavaa koska niitä vanhempia ehkäisevän päihdetyön tapahtumat eivät tavoita, jotka siitä eniten hyötyisivät.

Kodin ja koulun yhteistyön lisäämistä sekä nuorten päihteiden käytön puuttumiseen Ala-Mutka Pia ja Koskiranta Merja (2010) ovat opinnäytetyössään tutkineet ja kehittäneet Taharon-työvälineen koulukuraattorien käyttöön. Ala-Mutkan ja Koskirannan (2010) tutkimus on löytänyt samankaltaisia viitteitä vanhemmuuden haasteisiin kuin Rask (2012) opinnäytetyössään. Ala-Mutka ja Koskiranta (2010) tuovat opinnäytetyössään esille merkittävänä pidettävän seikan, jolla kodin ja koulun välistä yhteistyötä voidaan pitää toimina. Toimiva yhteistyö vaatii luottamusta, *sitoutumista ja aikaa*. Ala-Mutka ja Koskiranta nostavat esille vanhempien vähäistä osallistumista koulun vanhempainiltoihin sekä näkyvän kasvatustuun siirtyvän koululle kodin sijaan. Ala-Mutka ja Koskiranta (2010) toteavat *kodin, koulun ja nuorisotyön yhteisvoimin* olevan mahdollisuus järjestää nuorille päihteetöntä vapaa-aajan viettoa. (Ala-Mutka ja Koskiranta 2010.)

Vanhemmilta saatujen tietojen perusteella luottamus koulun henkilökuntaan nousi keskeiseksi toimivan yhteistyön onnistumiseksi.

Rask (2012) opinnäytetyössään selvitti vanhempien tuen tarpeita. Vanhempien vastausten perusteella kasvatukseen ja sääntöjen noudattamiseen vanhemmista pieni osa (17 %) koki tarvitsevansa tukea, kun päihdeiden käyttöön tukea kaipasi 6 % vastanneista vanhemmista. Lapsen koulunkäyntiin liittyvät ongelmat nousivat enemmän huolen ja tuen tarpeen aiheeksi. Vastanneista vanhemmista 66 % toi Raskin (2012) tutkimuksessa esille hyvänä tuen muotona koululta puhelimitse otettava yhteydenpito lapsen asioissa. Tutkimuksessa ilmeni vanhemmuuden tukena sosiaalisen median kautta tapahtuvan viestinnän olevan melko tai erittäin huono tapa tuen muoto. Onnistunut vuorovaikutus on kunnioittavaa ja arvostavaa perheen näkökulma huomioiden on osoittautunut kodin ja koulun välisen kasvatuskumppanuuden perustaksi. Raskin mukaan koulun vastuulla on yhteistyön toteutus, jota suunnitelman mukaan toteutetaan ja arvioidaan säännöllisesti. Onnistunut yhteistyö vaatii vanhempien osallistumista sekä sitoutumista.

Yhteistyötoimintamallin mukaan *vanhempainillat ja vanhempainvartit* tukevat vanhemmuudessa ollen aitoa *vuorovaikutusta*. Rask (2012) toteaaakin, ettei vanhempien *fyysinen osallistuminen ja sitoutuminen ei kiinnosta, vaikka kokevat voivansa vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin liittyvissä asioissa*. (Rask 2012.) Opinnäytetyön teemahaastatteluun osallistuneet vanhemmat pitivät osallistumista koululla järjestettäviin ehkäisevän päihdetyön tapahtumia leimaavina. Vanhemmat esittivät huolensa alakouluikäisten altistumisesta yläkoululaisten nuuskan käyttöä kohtaan. Vanhemmat olivat saaneet tiedon nuuskaongelmasta omilta lapsiltaan. Vanhemmat, joita haastateltiin, toivoivat avointa tiedottamista koululta koululla tapahtuvista ilmiöistä.

Opinnäytetyömme toimiva Maaninkajärven koulu on 275 oppilaan yhtenäiskoulu Kuopion Maanin-galla, jossa työskentelee 21 opettajaa koulun 275 oppilaalle. Maaninkajärven koulussa toimii neljä koulunkäynnin ohjaajaa. Maaninkajärven koulun rehtorina on Martti Kettunen, joka on toiminut opinnäytetyömme ohjaajana. Asko Linnakoski toimii koulun apulaisjohtajana. Maaninkajärven koulun yhteydessä on myös esiopetusryhmä. Maaninka liitettiin Kuopioon vuoden 2015 alussa. Maaninka sijaitsee noin 44 kilometriä Kuopiosta. Maaninkajärven koulu on peruskorjattu ja osittain rakennettu uudestaan 2007–2009 aikana. Koulussa on nykyaikaiset ja toimivat tilat. Maaninkajärven koulussa noudatetaan koulun sääntöjä, jotka turvaavat oppilaille ja koulun henkilökunnalle hyvän oppimisympäristön. Koulussa opiskellaan Kuopion perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. (Peda net s. a.)

Maaninkajärven koulun opetussuunnitelmassa on huomioitu yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuolto viranomaisten kanssa, jolla turvataan oppilaiden oikeus turvalliseen ja hyvinvointia tukevaan koulunkäyntiin. (Kuopion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016.) Mainintaa ehkäisevän päihdetyön toteutuksesta opetussuunnitelmassa erikseen ei ole nähtävissä. Koulun perusopetuksen tuntijaossa terveystietoa on vuosiluokilla 1–9 tunteja on yhteensä kolme, jotka painottuvat yläkoululla pidettäväksi. (Kuopion kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma 2016). Kouluissa ehkäisevän päihdetyön toteutus kuuluu kuntien vastuulle. Joka toinen vuosi kouluissa tehtyjen kouluterveyskyselyjen perusteella kunnat suunnittelevat ehkäisevän päihdetyön toteutuksen (THL 2019.) sen lisäksi Kuopion kaupungin päihde- ja mielenterveysuunnitelma (2013–2020) sekä lait määrittelevät ehkäisevän päihdetyön toimintaa (Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020).

Koulujen vastuulla on järjestää opetus ja ennaltaehkäistä oppimiseen liittyvät haasteet. Opettajan tehtävä opetuksen lisäksi on havainnoida oppilaan oppimisen lisäksi tämän *kokonaisvaltaista hyvinvointia*. Opettaja on tarvittaessa yhteistyössä vanhempien kanssa suunnittelemassa lapselle tarpeellisia, koulun käytössä olevia tukimuotoja. Mikäli opettajan huoli liittyy lapsen vapaa-aikaan tai perhe-elämään, opettaja ohjaa perhettä sosiaali- ja terveystoimen tuen piiriin. Vuonna 2010 uudistettu Lastensuojelulaki mahdollistaa salassapitosäännöstä huolimatta lastensuojelutarpeen arvioinnin yhteistyössä vanhempien opettajan kanssa. (Lahtinen 2011, 191.)

3 EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Ehkäisevän päihdetyön tarkoituksena on vähentää ja ehkäistä päihdehaittoja. Ehkäisevällä päihdetyöllä tavoitellaan päihteiden saatavuuden, kysynnän ja tarjonnan vähentämistä. Vuonna 2015 voimaan tullut laki ehkäisevästä päihdetyöstä määrittelee ehkäisevän päihdetyön tavoitteet ja toimijat. Aluehallintovirastot ohjaavat, suunnittelevat ja kehittävät paikallista toimintaa muiden viranomaisten kanssa. Kuntien vastuulla on ehkäisevän päihdetyön organisointi ja toimintaa toteuttavan toimijan nimeäminen. Toimijan tehtävänä on esittää ja edistää ehkäisevän päihdetyön toimia kunnan hallinnossa, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa, sivistys-, liikunta- ja nuorisotoimissa sekä elinkeinotoimissa. (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.)

Koulut ovat keskeisessä asemassa ehkäisevän päihdetyön tekijöinä. Aihe sisältyy opintoihin tai sen toteuttaa koulussa jokin muu päihdetyötä tekevä taho tai organisaatio. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli vahvistaa vanhempien osallisuutta päihdetyössä ja selvittää tuen ja tiedon tarvetta kotona toteutettavaan päihdetyöhön. Opinnäytetyöllä heräteltiin vanhempia huomaamaan, miten yleisiä huumeet tänä päivänä ovat ja kuinka helppo niitä on kenen tahansa hankkia. Koska huumeet ovat tulevaisuudessa läsnä yhä enemmän, kaikki lasten kanssa tekemisissä olevat ovat vastuussa ehkäisevästä päihdetyöstä. Kotona ja koulussa annettavalla varhaisella asenne- ja arvokasvatuksella (Petri Kylmänen 2005, 9) voidaan lapsille opettaa tulevaisuutta ennakoivaa rajanvetoa ja itsensä suojaamista.

Puhuttaessa ehkäisevästä päihdetyöstä korostuu vanhempien lapsilleen antama malli ja osallisuus. Vanhempien oma rooli- ja parisuhdemalli sekä kodissa vallitsevat arvot ja asenteet siirtyvät heidän lapsilleen. Pohtimalla omaa rooliaan lapsen esikuvana vaikutusmahdollisuus syntyy näin myös ehkäisevään päihdetyöhön. Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen on kaikille vanhemmille mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, että vanhemman kyky pohtia oman lapsuudenkodin malleja, arvoja ja asenteita on hyvä laittaa puntariin ja pohtia millaisia tapoja, arvoja ja asenteita haluaa oman vanhemmuuden kautta siirtää omille lapsilleen. (Bardy 2002.)

Vanhemmat ovat viime vuosina menettäneet auktoriteettiaan, yleisesti puhutaan vanhemmuuden katoamisesta, joka luo epävarmuutta lapsen kasvatustehtävään (Kinnunen 1999). Juvakka (2005) nostaa esille riittävän hyvän vanhemmuuden. Riittävän hyvä vanhempi uskaltaa asettaa rajoja, antaa rakkautta, on luotettava ja vastuullinen, hyväksyy erimielisyyden ja kehuu lastaan samalla ihas-tellen tätä. Oman rajallisuuden hyväksyminen kuuluu riittävän hyvään vanhemmuuteen, vanhempi saa myös erehtyä, väsyä ja olla epätäydellinen. (Juvakka 2005.) Vanhemman vetäessä rajoja lapselleen tarkoitus on hyvä. Rajat luovat lapsille turvallisuutta, joka puolestaan sallii lapsen epäonnistua elämässä. Epäonnistumisien ja onnistumien ollessa turvallista lapsen itsetunto pääsee kehittymään hyväksi. (Kristeri 2002, 23.)

Näistä perusasioista rakentuva elämänpitäinen perusta on myös ehkäisevän päihdetyön perusta. Ehkäisevän päihdetyön kulkeminen muun kasvatuksen rinnalla kuuluu ikään kuin sanattomana kasva-

tuksen mukana. Pienelle lapselle päihteistä puhuminen ei välttämättä ole tarkoituksen mukaista ennen kouluun menoa. Eskelisen (2012) mukaan vastuu lapsen kasvatuksesta kuuluu kodille. (Eskelinen 2012, 89.)

Nuorille päihteiden käyttö kuuluu osana sosiaalista elämää vailla huolta riippuvuudesta. Päihteiden tuoma jännitys ja rohkeus kiinnostaa nuoria. Nuoren siirtymävaiheet, kuten yläkouluun siirtyminen voi muuttaa nuoren asennetta päihteisiin siitä huolimatta, että aiempi suhtautuminen olisi ollut kielteinen päihteitä kohtaan. Monen nuoren päihteiden käyttö alkaa alkoholilla. Alkoholiiin syntyvä riippuvuus tapahtuu vähitellen. Sietokyvyn eli toleranssin kasvaessa alkoholiannosten määrä kasvaa. (Kylmänen 2005.)

Päihteet käsittävät alkoholin, tupakkatuotteet, huumeet, huumaavaan tarkoitukseen käytettävät lääkeaineet, tekniset liuottimet sekä erilaiset muuntohuumeet. Tässä opinnäytetyössä keskityttiin huumeiden haittavaikutuksiin sekä keinoihin niiden vähentämiseksi ja ehkäisevään työhön huumeongelmien välttämiseksi ja ilmiön vähentämiseksi. (THL 16.12.2019.) Käsiteltiin tässä opinnäytetyössä yleisimpien ja käytetyimpien huumeiden vaikuttavuutta jättäen tupakan ja liuottimet tietoisesti pois. Rajaus tehtiin, että oli mahdollista lisätä vanhempien tietoisuutta huumeiden yleistyneisyyden vuoksi ja sen stigman vähentämiseksi.

3.1 Päihteistä yleisesti

Kuten edellä ilmenee, päihde-sana käsite on varsin laaja. Päihteiden tarkoituksena on tuottaa päihtymystä. Huumausaineisiin luetaan erilaiset huumaustarkoituksessa olevat lääkkeet sekä yleisimmin tunnetut kannabis, LSD, heroini, amfetamiini, ekstaasi eli MDMA ja sienet. Huumausaineet vaikuttavat eritavoin, joko keskushermostoa kiihottavasti tai lamaannuttavasti. (Kylmänen 2005.)

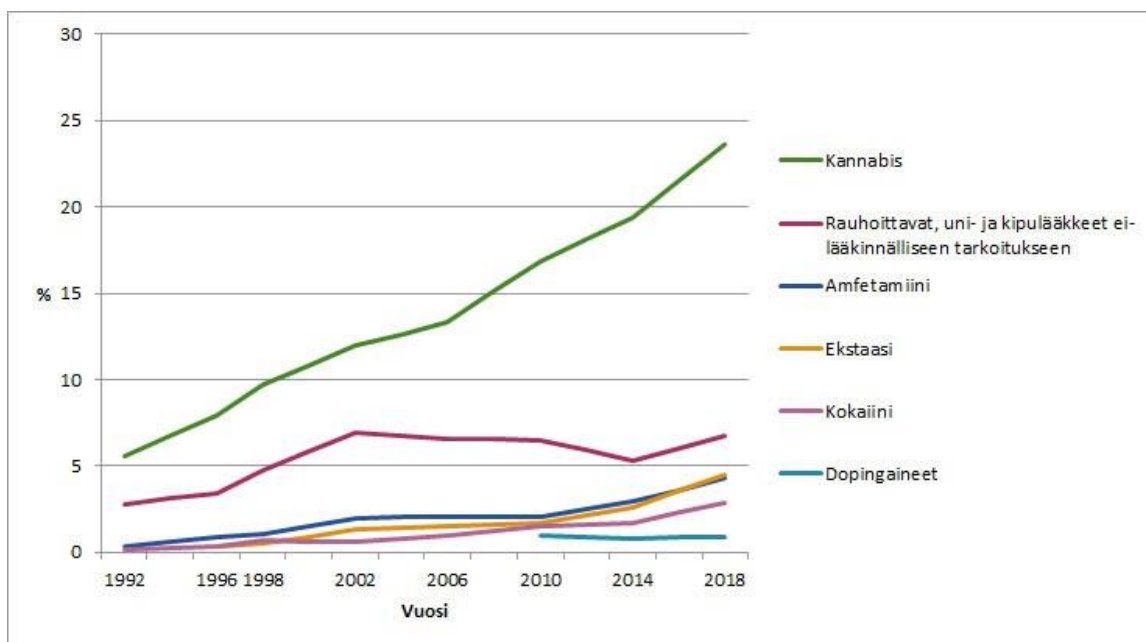
Päihteet aiheuttavat päihderiippuvuutta, jolloin päihteiden käyttäminen on elämää hallitsevaa. Päihderiippuvuus vaikuttaa ihmisen kaikkiin elämän osa-alueisiin. Aineiden hankkimiseen kuluu aikaa ja terveydelliset sekä sosiaaliset haitat lisääntyvät. Päihderiippuvaisen käytöksessä sekä mielialassa tapahtuu muutoksia ja sen vuoksi esimerkiksi mielenterveydenongelmat, passiivinen tai aggressiivinen käytös lisääntyvät. Rikollinen käyttäytyminen päihteiden saamiseksi kuuluu päihderiippuvaiseen elämään. (Honkanen & Suomala 2009.)

Tutkimukset ovat osoittaneet kokeilukynnyksen madaltuneen alkoholin vaikutuksen alaisena. Riippuvuuden syntymekanismi on hyvin yksilöllinen, toisille syntyy päihderiippuvuus toisia nopeammin. Tähän syytä on monia tekijöitä. Geeniperimä, fysiologia ja mallioppiminen osaltaan vaikuttavat riippuvuuden syntyyn. Päihteiden käytön psykologinen merkitys tulee myös huomata. Päihteiden tarjoamat psykologiset vaikutukset ovat rohkeuden ja itsevarmuuden lisääntyminen, voiman tunnetta ja hyväksytyksi tulemistä. (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008.)

Nuorison keskuudessa kannabiksen käytön yleistyttyä kannabiksen haittoja on hyvä tarkastella. Kannabiksen sanotaan toimivan porttina kovempien huumausaineiden käyttöön, eli niin sanottu porttiteoria. Porttiteoriasta kuulee monenlaisia mielipiteitä. Poikolainen (2011) nostaa artikkelissaan esille

kannabiksen käytön lisäävän riskiä kovempien huumeiden käytölle. Poikolaisen (2011) mukaan tutkimusten erillisisyys porttiteorian paikkansa pitävyydestä lisää kritiikkiä. Poikolainen (2011) nostaa kiinnostavan australialaisen tutkimuksen tuloksia, jossa on seurattu samaa joukkoa 15-vuotiaasta aina 29 ikävuoteen saakka. Tutkimukset ovat osoittaneet, että kannabiksen nostavan tupakoinnin määrää kuusin kertaaisesti. Kannabista polttavat alkoivat käyttämään muita huumeita verrokkihenkilöitä useammin. Ne, jotka eivät polttaneet kannabista pystyivät irtaantumaan muista huumeista helpommin kuin kannabiksen polttajat. Poikolainen (2011) toteaa paremman vertauksen porttiteorialle olevan, *että kannabis vie heikoille jälle*. (Poikolainen 2011.)

Suomessa huumeiden käyttö on lisääntynyt väestön keskuudessa, kuten tilastot osoittavat kannabiksen käyttö on ollut varsin kovassa nousussa useamman vuoden ajan. (THL 25.2.2019.) Nuoriso altistuu nykyisen kulttuuriin mukaan huumeille aivan eri tavoin kuin vanhemmat ovat omassa nuoruudessaan altistuneet. Alla oleva kuvio (1) kertoo kannabista tai muita huumeita käyttäneiden % osuudet 15–69-vuotiaassa väestöryhmässä Suomessa vuosien 1992–2018 aikana. Kuvioista käy ilmi kannabiksen sekä lääkkeiden - ja amfetamiinin käytön nousu. (THL 2019 a.)

Kuvio 1. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet 2018. (THL 2019 a.)

Nuorison suosiossa oleva kannabis altistaa kasvavan nuoren häiriötekijöille, johon voi liittyä koulu- ja menestyksen muutokset. Kannabiksen on todettu aiheuttavan psyykkistä riippuvuutta. Varhaisessa iässä, alle 17-vuotiaana aloitettu polttelu lisää nuorten masennusalttiutta ja ahdistuneisuutta ja riski sairastua masennukseen on todettu olevan *puolitoista kertainen muihin nuoriin verraten*. Kannabiksen käyttö altistaa psykoosi- ja skitsofreniariskille. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei kaikki kannabiskokeiluja tehneet nuoret ala käyttämään kannabista ongelmaisesti. (EHYT ry. s. a.)

Ehyt ry. n julkaisun mukaan kannabiksen ja alkoholin käyttö kulkevat käsikkäin (Ehyt ry. s. a.), näin voinee todeta myönteisen suhtautumisen lisäävän riskiä kannabiskokeiluille. Vuonna 2014 toteute-

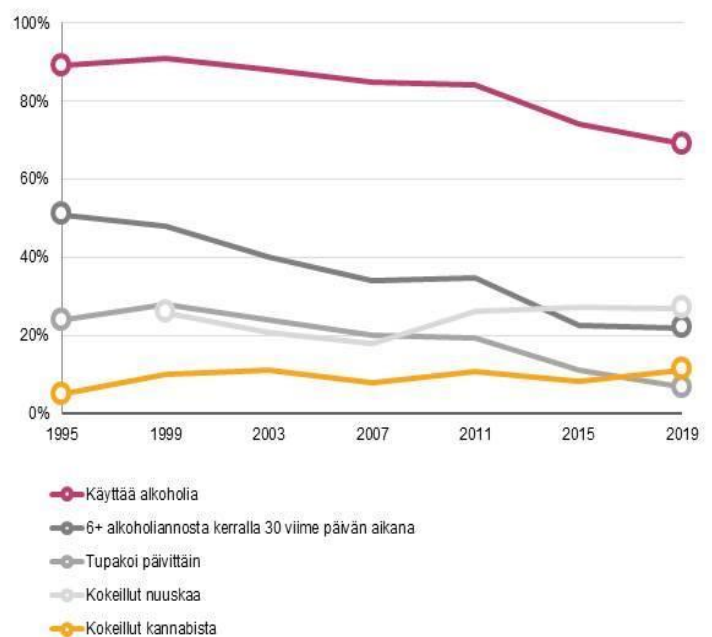
tun. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen väestökysely-tutkimuksen mukaan 15–69 vuotiaista kannabiskokeiluja oli *19,4 prosentilla*. Kannabista yleisimmin käyttää väestökysely- tutkimuksen mukaan *38,4 prosenttia* 25–34 vuotiaista. Asenteet nuorison keskuudessa kannabista kohtaa ovat löyhtyneet, vaikka yhteiskunnallinen suhtautuminen on *lainsäädännön mukainen*. (Ehyt ry. s. a.)

Eurooppalainen päihteiden käyttöä koskeva koululaistutkimus, European School Survey Project on Alcohol and Other Drugs (ESPAD) peruskoulun 9. luokan oppilaille osoittaa nuorten alkoholin käytön ja tupakoinnin vähentyneen. Sen sijaan kannabiskokeilut ovat olleet nousussa aina vuodesta 1995 alkaen. ESPAD-kysely toteutetaan neljän vuoden välein tutkimusvuonna 16 vuotta täyttäneiden keskuudessa. Vuoden 2019 tutkimuksen mukaan kannabiskokeiluja pojilla 13 prosentilla ja 7 prosentilla tytöistä. Neljä vuotta aiemmin vuoden 2015 tutkimuksessa vastaavat luvut olivat 10 ja 7 prosenttia. (THL 12.11.2019.) Euroopan unionin huumeiseurantakeskuksen (EMCDDA) tilastot vuodelta 2017 kertovat karuja lukuja Suomen huumeiden käytöstä. Nuorista aikuisista 15–34 vuotiaista kannabista kuluneen vuoden aikana oli käyttänyt 13.5 %, josta miesten osuus oli 17.9 % ja naisten osuus 9 %. EMCDDA tilastoi Suomessa olleen yliannostuskuolemia 200. Käytetyimmät huumeet olivat kannabis 18 %, opioidit 51 % ja amfetamiini 19 %, muiden huumeiden ollessa käytöltä vähäistä. Opioidien väärinkäyttäjää raportissa oli arvioitu Suomessa olevan 13 836. Opioidien väärinkäyttö on Suomessa kuten muualla maailmassa lisääntynyt hurjasti. (EMCCDA 2019.)

Kuopion seudulla Kouluterveyskyselyn perusteella kannabiksen käyttö peruskoulun 8. ja 9. luokan pojilla on lisääntynyt kokonaismäärän pysyessä jokseenkin samana. Kouluterveyskysely toteutetaan kahden vuoden välein. Kannabista kerran kuluneen 30 päivän aikana käyttäneiden ja viisi kertaa tai enemmän käyttäneiden prosentuaalinen ero näyttäytyy kapealta, 2 % - 2,2 %. (THL 2019b.)

Päihteiden käyttö 15–16-vuotiailla

thl

Lähde: THL 2019

Kuvio 2. osoittaa 15–16-vuotiaiden päihteiden käyttöä (THL 2019 b).

Vanhemman olisi hyvä tietää päihteiden käyttöön liittyviä seikkoja, jotka antavat aiheita epäillä nuoren päihteidenkäyttöä. Mikäli nuoren rahantarve lisääntyy, mielialan vaihteluja esiintyy, vuorokausirytmien menee sekaisin, itsestä huolehtiminen unohtuu, esiintyy selittämätöntä väsymystä ja muuta normaalista poikkeavaa, on hyvä pysähtyä pohtimaan, mistä se johtuu. Päihteitä saadakseen nuori voi toimia itselleen vieraalla tavalla, kuten varastaa kotoa, mikä havaitaan, kun tavaroita katoaa selittämättömällä tavalla. Huolen herättyä ja vanhemman ihmetellessä muutoksia omassa lapsessaan on tärkeää pitää tätä silmällä riittävän pitkiä aikoja päivän aikana. Yhteisillä pelisäännöillä voi ehkäistä nuorten päihteidenkäyttöä. Vanhemman toiminta tulee hyvin arkisten asioiden kiinni pitämisessä arvokkaaksi. (Mielenterveystalo s. a.)

3.2 Opioidien käyttö Suomessa

Opioidit eli opiaatit ovat helposti koukuttavia ja päihderiippuvuutta aiheuttavia voimakkaita kipulääkkeitä. Opiaattiriippuvuuksien ollessa hurjassa nousussa on omiaan aiheuttamaan valtakunnallisen huume kriisin. Onkin pohdittu syitä mihin lääkärit määräävät näitä voimakkaita kipulääkkeitä, joita vuonna 2017 Kelan mukaan käytti noin puoli miljoonaa ihmistä. Nykytiedon valossa, kun tiedetään opiaattien aiheuttavan syvää riippuvuutta, tulisi tarkastella lääkkeiden saatavuutta ongelmien ehkäisemiseksi. Kaarlo Simojoki pohtii Johanna Merilän artikkelissa (26.11.2018.) Suomessa vallitsevaa toimintatapaa kivun hoidossa. Kipuja hoidetaan herkästi ainoastaan lääkkeillä muun hoidon sijaan, kuten *fysioterapiaa tai psykologin* palveluita. Onkin tunnistettava kuinka lääkärin määräämä kipulääke voi koukuttaa ihmisen riippuvuuteen saakka. Usein ajatellaan lääkärin määräämiä lääkkeitä voivan käyttää turvallisesti ilman riippuvuuden syntymisen mahdollisuutta. Fyysinen riippuvuus syntyy helposti opiaatteihin, riippuvuus suhde on silloin, kun lääkkeitä käytetään kivunhoidon sijaan turvuttamaan muita tunteita ja ahdistusta, lääkkeiden ollessa pääasiallisessa osassa sanoo Simojoki. (Merilä 26.11.2018.)

Opioidien ongelmakäytön rinnalla kulkee amfetamiinin ongelmakäyttö tilastojen kärkipäässä vuoden 2017 viranomaisrekisterien mukaan. Rönkä, Ollgren, Gunnar, Karjalainen, Partanen ja Väre (2020) ovat tutkineet näiden huumeiden ongelmakäyttöä väestön keskuudessa. Tutkimuksen mukaan ainoastaan opiaattien ja amfetamiinin osalta on Suomessa noin 31 100–44 300 ongelmakäyttäjää 15–64-vuotiaista suomalaisista. Tutkimus osoittaa 2010-luvulla huumeiden käytön lisääntyneen. Vuonna 2012, jolloin on arvioitu ongelmakäyttäjien määräksi 18 400–30 200 antaa selvän viitteen huumeiden käytön lisääntymisestä. Rönkä & muut nostavat ajankohtaisen tilanteen esille; *”Suomessa on nuorten 15–24-vuotiaiden amfetamiinin ja opioidien ongelmakäyttäjien sukupuolvi, joka on suurempi kuin koskaan aiemmin.”* (Rönkä, Ollgren, Gunnar, Karjalainen, Partanen & Väre 2020.)

Suomessa alaikäisten opiaattien käyttö on lisääntynyt huolestuttavasti. Tutkimustietoa alaikäisten opiaattiriippuvuuksista on kuitenkin vaikea löytää. Päihderiippuvaisten kanssa työskentelevät ovat tuoneet huolta esille opiaattien suosiosta. Ylen uutisoinnissa (10.03.2020) kerrotaan opiaattiriippuvaisille suunnatusta korvaushoidosta. Korvaushoito pitäisi voida aloittaa jopa alaikäiselle, riippuvuuden ollessa diagnosoitu sairaudeksi sekä muiden toimenpiteiden osoittautuessa hyödyttömiksi toteaa

Ylen uutisille kommentoinut A-klinikka Oy:n johtava ylilääkäri Kaarlo Simojoki. Opioidikorvaushoidolla tällöin päämääränä on asiakkaan kuntoutuminen ja irrottautuminen laittomista opiaateista. Alaikäiset päihderiippuvaiset ovat lainsäädännön takia eriarvoisessa asemassa täysi-ikäisiin päihderiippuvaisiin verrattuna, alaikäiset jäävät päihdehoidon ulottumattomiin. Korvaushoitoon on viime vuosina ohjautunut 18–20-vuotiaita runsaasti, mikä kertoo siitä, että opiaattiriippuvuus on syntynyt alaikäisenä ollessa.

Ylen (10.03.2020) uutisoinnissa kaksi korvaushoidossa olevaa henkilöä kertoo heidän aloittaneen kovan huumeiden käytön noin 15 vuoden iässä. Subutexin käyttäminen suonensisäisesti on yhden haastateltavan mukaan trendikästä nuorten keskuudessa. Opioidiriippuvuuden hoidossa käytettävä korvaushoito ei ole yksiselitteinen asia. Kuten Simojoki toteaa, korvaushoidolla pyritään *kuntouttavaan toimintaan sekä vähentämään muita haittoja, rikollisuutta ja väkivaltaa*. Nuoren ihmisen kohdalla ei sovi unohtaa kehityksellisiä haittoja. Apulaisyli lääkäri Pekka Laine Oulun yliopistollisesta keskussairaalasta toteaa samassa uutisessa nykyisin olevan hyvin nuorena opiaattien käytön aloittaneita nuoria. Aihe on kriittisen pohdiskelun alla, ajankohtaisuus tälle pohdiskelulle on oikea. (Yle uutiset 10.03.2020.)

Peruskoululaisten 8. ja 9. luokan kouluterveyskyselyssä ilmenee nuorten muiden kuin kannabiksen käyttämät huumaavat aineet. Huumeita käyttämättömien osuus on suuri, noin 96 % ei ole käyttänyt huumaavia aineita. Kyselyn tulos viittaa kuitenkin siihen, että niiden osuus, jotka käyttävät huumaavia aineita on säännöllistä. Kuluneiden 30 päivän aikana 2–4 kertaa huumaavia aineita oli käyttänyt vuonna 2019 0,6 % vastaajista. Huumaavia aineita käyttäneiden osuus nousee selvästi kysyttäessä käyttökertojen ylittyessä 5 kertaa tai enemmän. Tällöin kuluneen 30 päivän aikana yli viisi kertaa käyttäneitä oli jopa 1,9 % vuoden 2019 kouluterveyskyselyn mukaan. (THL 2019.)

3.3 Kolmen tason ehkäisevää päihdetyötä

Ehkäisevä päihdetyö voidaan jakaa kolmeen eri tasoon: primaari-, sekundaari- ja tertiääritasoiseen työskentelyyn. Primaaritason työ toteutetaan kodeissa ja kouluissa. Sen on pyrkimyksenä vaikuttaa kohderyhmän käsityksiin ja käyttäytymiseen ennen päihdeongelman syntymistä. Varhaisella informatiivisella päihdetyöllä pyritään ehkäisemään päihteitten käyttöä- ja niistä aiheutuvia terveydellisiä- ja taloudellisia haittoja. (THL 2006.) Primaaritason työtä tehdään yhteistyössä koulujen-, yhdistysten- ja järjestöjen kanssa. (Kylmänen 2005, 10–11.)

Ehkäisevän, primaaritason päihdetyön parhaat tulokset saavutetaan, kun työ suunnataan yksilön sijaan tiettyyn kohdejoukkoon. Merkittävänä nähdään asennekasvatus sekä näkyvyys mediassa. Nykyisin sosiaalinen media on muodostunut merkittäväksi tiedon välitys kanavaksi (THL 5.12.2019). Sekundaaritason työskentely kohdistuu ryhmään tai yksilöön. Riskiryhmään kuuluvan päihdeongelman kehittymiseen pyritään vaikuttamaan varhaisesti ennen syvemmän problematiikan syntymistä. Sekundaaritason työtä toteutetaan moniammatillisesti lastensuojelun-, nuorisotoimen-, koulutoimen-, poliisin ja muiden tarvittavien päihdetyötä toteuttavien toimijoiden kanssa. (Kylmänen 2005,

10–11.) Nuoren kohdalla sekundääritason työ tulee ajankohtaiseksi ensimmäisen huumekeoilukerran jälkeen, jolloin lastensuojelu, koulutoimi ja poliisi puuttuvat nuoren elämään (THL 2006).

Tertiääritason eli korjaavan päihdetyön kohteena ovat ongelmakäyttäjät. Tertiääritason työskentely on lähinnä päihdehoitoa- tai kuntoutusta. (Kylmänen 2005, 10.) Korjaavaa päihdetyötä tulee toteuttaa päihdehuoltolain ja tarpeen mukaisesti jokaisessa kunnassa, jota toteuttavat perusterveydenhuolto, mielenterveys- ja päihdepalvelut, lastensuojelu, mukaan lukien erikoissairaanhoidonpalvelut. (Stakes 2007.)

3.4 Ehkäisevä päihdetyö Kuopiossa

Ehkäisevän päihdetyön keskiössä ovat lastensuojelulaki ja mielenterveys- ja päihdehoitolaki, joiden määrittelemänä kunnan on tarjottava päihdehuollon palveluita asukkailleen. Julkisuudessa on viime aikoina ollut vahvojakin kannanottoja tarpeen mukaisten hoitojen ja palveluiden järjestämisestä. Päihde- ja mielenterveysongelmien lisääntyessä lain määrittelemät palvelut eivät pysty vastaamaan tarpeeseen, mikä lisää lasten, nuorten ja perheiden pahoinvointia ja syrjäytymisriskiä. Eri tutkimukset ovat osoittaneet, että jopa 20–25 % nuorista kärsii jostain mielenterveydenhäiriöstä. Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt työn matalan kynnyksen mielenterveyspalvelujen lisäämiseksi perusterveydenhuollon piiriin. Tavoitteena on vähentää nykyisellään olevan suuntauksen muuttamisessa erikoissairaanhoidosta perusterveydenhuoltoon. Palvelujen saatavuus mahdollisimman varhaisessa vaiheessa toimii suurempia ongelmia ehkäisevänä ja erikoissairaanhoidon resursseja säästävänä toimintana. Varhaisella interventiolla mahdollistetaan tehokkaampaa tukea mielenterveysongelmien syntymiseen. (Kiuru 21.11.2019.) Alaikäisten huumekeoilut ja ongelmat ovat Kuopion ja sen lähi-seuduilla kasvaneet rähhdysmäisesti. Huolen lasten päihdekeoilujen varhaisesta alkamisesta ovat jakaneet lasten ja nuorten kanssa toimivat asiantuntijat. (Tuija Argillander ja Teemu Koponen 2017-10-05.)

Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelman (2013–2020) tavoitteena on edistää mielenterveyshäiriöiden tunnistamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa peruspalveluihin hakeutuvien joukosta. Tällöin voidaan varmistaa asiakkaan hoitopolku ja ennaltaehkäistä suurempien ongelmien syntymistä. Mielenterveyden häiriöt ovat varsin usein kytköksissä päihdeongelmiin. Suunnitelman tavoitteena on myös perheiden varhainen tukeminen. Moniammatillisesti toteutettava mielenterveys- ja päihdetyö kokoaa lukuisten eri sosiaali- ja terveydenhuollon edustajat yhteen. (Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020.)

Kuopion ehkäisevässä päihdetyössä on useita asenteisiin ja käytökseen vaikuttavia toimintamalleja, joita toteutetaan päihdehaittojen vähentämiseksi ja terveyden edistämiseksi. Kuopion mielenterveys- ja päihdesuunnitelmaa toteutetaan mm. ehkäisevän päihdetyön viikkojen järjestämisellä. Eritasoiset toimijat tekevät informatiivista työtä mutta sen lisäksi he jalkautuvat tapahtumiin, joissa liikkuu nuoria ja joissa tiedetään käytettävien päihteitä. Tällaisia tapahtumia ovat esimerkiksi musiikkifestivaalit. (Kuopion kaupungin mielenterveys- ja päihdesuunnitelma 2013–2020.)

Kuopiossa ehkäisevän päihdetyön näkyvin toteuttaja ja toimija on Kuopion ehkäisevä päihdetyö. Sen koordinoimana toteutetaan Pakka-toimintamallia, järjestetään ehkäisevän päihdetyön viikkoa sekä Huomaa lapsi – ja Savuton Kuopio toimintaa. Jalkautuvaa työtä toteutetaan kouluissa, tapahtumissa ja tilaisuuksissa. (Kuopion ehkäisevä päihdetyö s. a.) Ehkäisevän päihdetyön toteutusvastuu kuuluu kunnille. Kuopiossa ehkäisevän päihdetyön tekemisessä mukana ovat näkyvästi myös järjestöt. Kuopiossa nuorisotyötä toteutetaan myös erilaisilla hankkeilla, jotka ovat kestoaltaan usein määräaikaista. (PO1NT s. a.)

Etsivää nuorisotyötä ja sen työntekijät jalkautuvat sinne, missä nuoret ovat. Työparina toimivat nuorisotyöntekijät voi tavata lapsia ja nuoria heidän omilla asuinalueillaan. Etsivä nuorisotyö pyrkii ennaltaehkäisemään ja ratkaisemaan nuorten haasteita yhdessä nuorten kanssa. Etsivän nuorisotyön asiakkaiksi ohjataan toisen asteen koulupudokkaita, Kelan sosiaaliturvan piirissä olevia nuoria ja armeijan tai siviilipalveluksen keskeyttäneitä nuoria. Nuoria tuetaan haastavissa elämäntilanteissa ja pyrkimyksenä on ehkäistä ja välttää syrjäytymistä. Kuopiossa etsivää nuorisotyötä tekee ”Vinkkeli”, joka järjestää myös nuorisotalotoimintaa Saarijärven B-alueen sekä Särkiniemen asukastuvissa. (PO1NT s. a.)

Toiminnassa keskeisintä on nuoren tarpeista lähtevä vapaaehtoinen toiminta, jota tehdään nuoren rinnalla kulkien ja tukien. Etsivää nuorisotyötä tekevät tuntevat Kuopion palveluverkostot, jolloin nuoren tuen tarpeen arviointi ja palveluihin ohjaaminen sujuu luontevasti. Etsivät nuorisotyöntekijät tuntevat alueen nuoret ja tunnustavat syntyviä ilmiöitä. Etsivä nuorisotyö tarjoaa vapaaehtoista matkankynnyksen toimintaa yhdessä tekemällä, keskusteluryhmissä ja mm. leireillä. (Argillander ja Koponen 2017-10-05.)

Lapsien ja nuorien ohjaaminen päihteettömiin vapaa-ajan harrastuksiin on todettu olevan parasta päihdekokeiluja ennaltaehkäisevää toimintaa. Kuopiossa toimii useita vapaa-ajan nuorisotaloja, joissa nuorisohjaaja luotsaa nuorten toimintaa. Nuorisotaloja on jokaisessa lähiössä. Nuorisotyöntekijän voi tavoittaa myös kouluissa. (Kuopio Nuorisopalvelut.) Nuorisotyöntekijä toimii Maaninkajärven koulun kanssa yhteistyössä. Maaseutujen syrjäseuduilla nuoria tavoitellaan kohtaamisiin Walkers- auton, eli Wauto tarjoamin palveluin. Walkers autojen toimintaa koordinoi Aseman Lapsen ry, jolloin kuntien hoidettavaksi jää autojen polttoainekulut. Walkers On Wheels on valtakunnallinen kolmivuotinen hanke, jossa on mukana noin 30 kuntaa eri puolelta Suomea. (Hirn Jouni 13.04.2018.)

Kulttuuriareena 44 tarjoaa monipuolista nuorisotyötä. Kulttuurinen ja luovaa harrastustoimintaa tukeva nuorisotyö ja kansainvälisyyskasvatus on keskeisessä asemassa Kulttuuriareena 44 toiminnassa. Kulttuuriareenan nuorilla on mahdollisuus osallistua kansainväliseen nuorisovaihtoon ulkomailla. Kansainvälisen toiminnan myötä Kulttuuriareena 44 on useita yhteistyömaita. (PO1NT s. a.)

Nuorisotoimi tekee tärkeää työtä lasten ja nuorten hyväksi yhdessä toimimisen periaatteella. Nuorisotalo on vapaa-ajan viettopaikka, jossa toteutetaan erilaisia harrastustoimintoja turvallisen aikuisen eli nuorisotyöntekijän läsnä ollessa. Nuorisotyöntekijä valvoo nuorisotalon toimintaa, luo turvaa, toi-

mii välittävänä ja kuuntelevana aikuisena, johon voi tarvittaessa tukeutua. Nuorisotaloja on erityisesti taajamien asuinalueilla. Nuorisotyöntekijä tekee yhteistyötä koulujen, vanhempainyhdistysten, seurakunnan ja muiden nuorten kanssa toimivien tahojen kanssa. (PO1NT s. a.)

Ankkuriryhmä toimii Itä-Suomen poliisilaitoksilla Kuopiossa, Joensuussa, Iisalmessa, Savonlinnassa ja Mikkelissä. Ankkuriryhmä on moniammatillinen työryhmä; poliisien lisäksi siihen kuuluu sosiaalityöntekijöitä, nuoriso-ohjaaja sekä psykiatrisia sairaanhoitajia. Ankkuriryhmän asiakas on alle 18-vuotias *lapsi tai nuori, joka on tehnyt rikoksen tai jäänyt kiinni päihteiden käytöstä. Työryhmä tekee yhteistyötä koulujen kanssa koulu-uhkaus- ja kiusaamistapauksissa sekä työskentelee myös vihapuhe- ja rikosasioissa.* (PO1NT s. a.)

Ankkuriryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää ja mahdollisimman varhaista puuttumista lapsen tai nuoren elinoloihin. Ankkuriryhmän henkilöstö on perheen apuna katkaisemassa nuoren alkavaa rikos- ja päihdekierrettä. Yhdessä ja moniammatillisesti toimien suunnitellaan nuoren tilanteeseen soivat tukimuodot ja palvelut. Parasta ennaltaehkäisevää toimintaa on mielekäs tekeminen vapaa-ajalla. (Poliisi s. a.)

Kuopiossa järjestötoiminnan ehkäisevän päihdetyön aktiivisuus on tullut kouluissa oppilaille ja vanhemmille näkyväksi Who Cares- tapahtumien myötä. Tapahtumat on suunnattu lähinnä peruskouluikäisille oppilaille ja heidän vanhemmilleen. Who Cares- tapahtumia ja seminaareja on järjestetty Kuopion seudun kouluilla vuodesta 2015 alkaen. Who Cares- tapahtumissa käsitellään ajankohtaisia ilmiöitä moniammatillisesti ja tavoitteena on ennaltaehkäisy. Viime aikoina on käsitelty erityisesti Kuopion seudun huumetilannetta ja sen vaikutuksia lasten ja nuorten elinympäristöön. (Who Cares s. a.)

Who Cares järjesti vanhemmille suunnatun päihdetapahtuman Maaninkajärven koululla vuoden 2018 joulukuussa. Vanhempien osallisuus tapahtumassa tuolloin oli vähäinen. Osallistujia kaikkiansa oli noin 20 henkilöä, joista osa oli koulun henkilökuntaa. Tapahtumassa puhumassa oli vapaaehtoisena toimiva perheenisä, Pasi Jalava. (Kettunen 2018.) Pasi Jalava on kiertänyt vapaaehtoisena Who Caresin tapahtumissa puhumassa Kuopion seudun päihdetilanteesta. Pasi Jalava palkittiin vapaaehtoisuustöidensä tärkeässä työssä vuonna 2019 Turvallisuusteko palkinnolla. (Savon Sanomat 15.11.2019.)

Päihdepalvelusäätiön avopalveluyksikön päihdekliniikalla on 13–23-vuotiaille asiakkaille päihdeongelman hoitoon suunnattuja palveluja. Kynnys hoitoon hakeutumiselle ja avun saamiselle on tehty mahdollisimman matalaksi: Sairaanhoitajan ja sosiaalityöntekijän vastaanotot toimivat kuopiolaisille ilman lähetettä. Alaikäisen asiakkaan ollessa kyseessä, hoitoon ohjataan Lastensuojelulain (13.4.2007/417) perusteella ja lähettäjänä toimii yleensä lastensuojelu. Vuonna 2017 päihdekliniikalla oli 40–50 13–23-vuotiaasta asiakasta, ja heistä noin 40 % oli alaikäisiä. Päihdekliniikalla alaikäisten päihdehoito on motivoivaa keskustelua ja tukemista päihdeettömään elämään. Työtä tehdään moniammatillisessa verkostossa yhdessä lastensuojelun, koulun ja psykiatrisesta hoidosta vastaavan tahon kanssa. (Jormakka, Eveliina. Lindi, Inka 2017-10-25.)

Haastateltiin vuonna 2017 ja 2020 nuorten kanssa toimivia asiantuntijoita Kuopion Seudun Päihdepalvelusäätiöllä sekä Kuopion etsivästä nuorisotyöstä. Näiden toimijoiden huoli oli jo tuolloin yhteneväinen. Asiantuntijat olivat huolissaan alle 18-vuotiaiden lisääntyneestä päihteiden käytöstä, mielenterveysongelmien lisääntymisestä sekä huumeiden helposta saatavuudesta. Kuopiossa oli vuoden 2017 aikana tavattu jopa yhdeksänvuotiaita lapsia, jotka olivat kokeilleet huumeita. (Jormakka ja Lindi 2017-10-25.)

Päihdepalvelusäätiön päihdeklinikan nuorisoryhmän sosiaalityöntekijä Saara Karttusen mukaan Kuopion seudun huumeita käyttävien alaikäisten asiakasmäärä on kasvanut rajusti muutamassa vuodessa. Vuonna 2019 päihdeklinikan nuorin asiakas oli 12-vuotias. Yleinen ikä asiakkaiden keskuudessa oli 13 vuotta. Päihdeklinalla päihteiden käytön yhä varhaisempi aloitusikä on tullut näkyväksi, koska huumeiden käytön lisääntyminen ja yhä varhaisempi aloitusikä on kasvanut räjähdysmäisesti. Hoitoon ohjautuu 13 vuotta täyttäneitä yhä enemmän ja nuorten täytyy odottaa hoitotilaa päästäkseen hoitoon. Vuoden 2020 alkupuolella jonoja oli edelleen mutta jonotusaika oli aikaisempaa lyhyempi. Karttunen pitää Kuopion hoitoon pääsyä tilannetta kuitenkin hyvänä, verrattuna moneen muuhun paikkakuntaan. (Karttunen Saara, 2020-02-06.)

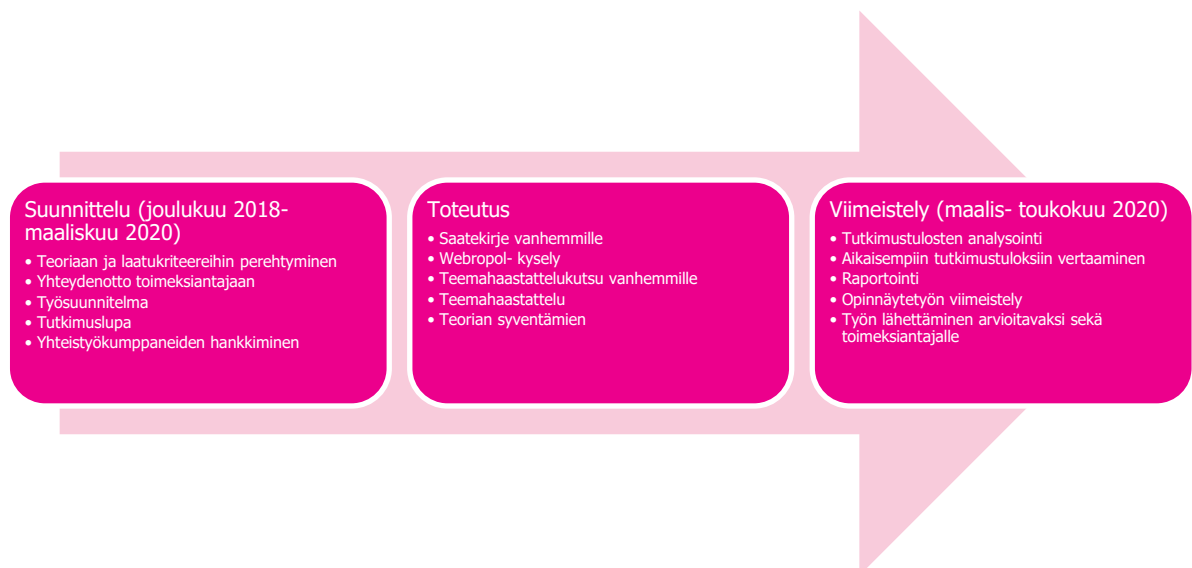
Alaikäisen päihteiden käyttöön puuttuminen on haastavaa. Huumeiden käytön tunnistaminen on osoittautunut vaikeaksi. Se johtuu osittain tiedon puutteesta ja osittain siitä, ettei huumeiden haittavaikutukset tule välittömästi näkyviin. Kun päihdeongelman huomataan, nuorella voi olla takana huumeiden käyttöä jo useamman vuoden ajalta. Vanhempien tietoisuuden lisääminen alati kasvavasta päihteiden käytöstä on asiantuntijoiden mielestä keskeisintä ehkäisevässä päihdetyössä. Eri-tyisen vaikeaksi päihdekierteen katkaisemiseksi tekee nuoren ikä. Nuori voi olla hyvin vahvassa "ihastumisvaiheessa", eikä koe olevansa huumeekoukussa. Ilman itsekoettua ongelmaa, motivointityö päihdeettömään elämään on hyvin haastavaa. (Argillander ja Koponen, 2017-10-05.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön lähtökohtana oli selkeä tarve ehkäisevän päihdetyön varhaiselle aloittamiselle ja vanhempien osallisuuden vahvistamiselle sekä aktivoimiselle. Tarve ilmeni muiden opintojen ohella kasvatustieteen ammattilaisten keskuudessa heränneestä huolesta, johon molemmat pystyttiin samaistumaan. Suomessa alaikäisten päihteiden käytön lisääntyminen on asettanut yhteiskunnan ennennäkemättömien haasteiden eteen. Viranomaistahot ovat keinottomia yksin taistelemaan alaikäisten päihteiden käyttöä vastaan, joten vanhempien osallisuuden vahvistaminen on ajankohtaista varhaisemman puuttumisen ja päihdehaittojen ehkäisyn mahdollistamiseksi. Kodin ja koulun välisen yhteistyön vahvistaminen luo mahdollisuuksia ehkäistä sekä vähentää tulevaisuuden päihdehaittoja.

Tutkimuksen kohderyhmänä oli Maaninkajärven koulun 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmat. Tulokset koostettiin neljän vanhemman vastausten pohjalta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää vanhempien osallisuutta, tietämystä päihteistä, kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuutta sekä haasteita, joita vanhemmilla esiintyy kotona toteutettavassa päihdetyössä. Opinnäytetyön aiheena oli vanhempien osallisuus ehkäisevän päihdetyön toteuttajina. Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena haastatellen 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhempia. Opinnäytetyön tavoitteena oli tarkastella kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuutta sekä vanhempien osallisuutta ehkäisevän päihdetyön toteuttajina. Ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi oli tärkeää selvittää 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhempien tarpeita ja toiveita.

Tutkimusta lähdettiin toteuttamaan kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen menetelmin. Savolainen (2019) painotti, että laadullista tutkimusta käytetään, jotta saadaan perusteellista ja luotettavaa tietoa käsiteltävästä ilmiöstä. Saadut tulokset ilmiöstä ovat luotettavia aineistossa, johon ne on hankittu. Laadullinen tutkimus valitaan esimerkiksi silloin, kun halutaan hankkia syvällistä tietoa jostain ihmisryhmästä, heidän elinympäristöstään tai niihin liittyvistä asioista. Laadullisella tutkimuksella tuodaan esille tutkittavien mielipide ja näkemystä asiasta, johon halutaan vastaus. (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara 2014, 164.)

Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessin kulku.

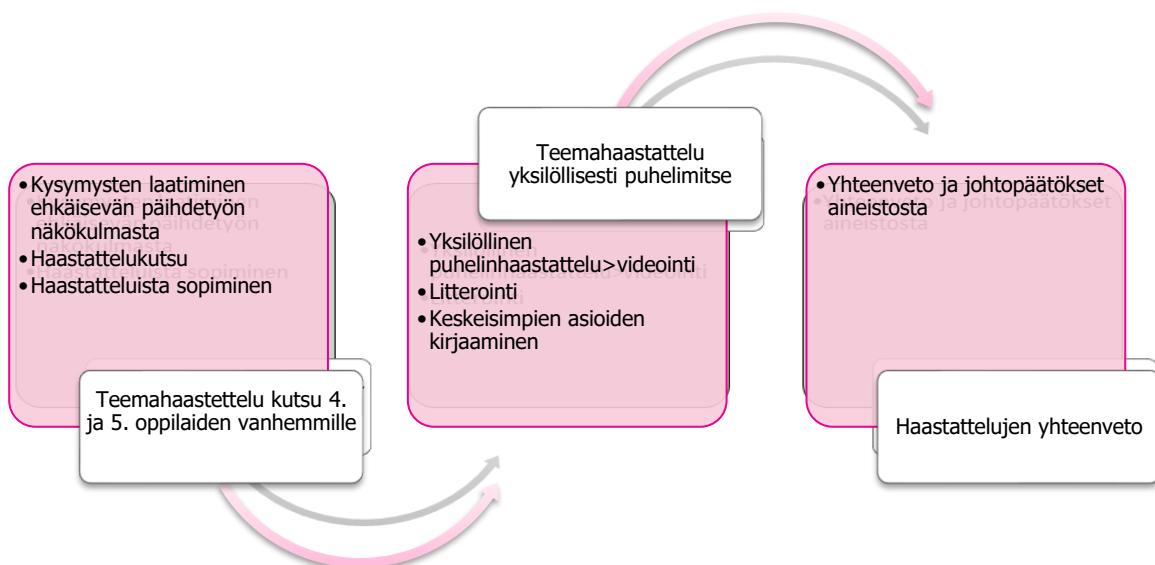
Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen kohteena olevaan ilmiöön ei ole valmiina tutkimuksia tai teoriapohjaista tietoa, ja vastaus tutkimuskysymykseen selviää ainoastaan perehtymällä ilmiöön perusteellisesti. Menetelmänä laadullisessa tutkimuksessa voidaan käyttää esimerkiksi havainnointia, teemahaastattelua sekä haastattelun litterointia sekä avointa haastattelua tai lomakehaastattelua, joiden haastatteluaineistot tulee analysoida. Aineistoa voidaan analysoida teorialähtöisesti, aineistolähteisesti tai teoriasidonnaisesti. Laadullisen tutkimuksen toteuttaminen on joustavaa mikä mahdollistaa tutkimussuunnitelman muutokset tutkimuksen edetessä. (Hirsjärvi ym. 2014,164.)

4.1 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Savolaisen (2019) mukaan teemahaastattelua varten tulee olla aihe, jonka pohjalta haastattelurunko koostetaan. Haastateltavan tai haastateltavien kanssa sovitaan etukäteen tapaamispaikka- ja aika sekä informoidaan etukäteen haastattelussa kysyttävien kysymysten aiheesta. Haastattelu etenee haastattelurungon mukaisesti mutta haastattelun aikana voi esittää tarvittaessa myös tarkentavia kysymyksiä. Haastattelun voi toteuttaa esimerkiksi äänittämällä keskustelun siihen tarkoitettulla välineellä ja kyselyitä voi tehdä esimerkiksi myös puhelimitse tai sähköpostilla.

Savolaisen (2019) mukaan haastattelutilanteessa kiinnitetään huomiota elekieleen, tilanteessa tulee olla aidosti läsnä ja tilanteen tulee olla rauhallinen. Haastattelun lopussa haastateltavaa tai haastateltavia tulee muistaa kiittää haastatteluun osallistumisesta. Teemahaastattelun litterointi on hidasta ja aikaa vievää, joten haastattelussa kannattaa käyttää siihen sopivaa laitetta, kuten nauhuria. Litteroinnin voi toteuttaa sanatarkkaan eleet, murteet ja äänenpainon huomioiden mutta se voidaan toteuttaa myös yleiskielisellä litteroinnilla, jolloin edellä mainittuja asioita ei käytetä litteroidessa haastattelua.

Alla olevalla kaaviolla kuvataan teemahaastattelun vaiheittaista etenemistä.

Kuvio 4. Teemahaastattelun eteneminen.

Tutkimuksen aineiston keruu toteutettiin teemahaastattelun keinoin avoimesti keskustellen. Haastattelut etenivät siten, että kaikille haastateltaville esitettiin samat puolistrukturoidut kysymykset, joita voitiin tarkentaa tarvittaessa. Teemahaastattelun aiheet oli määritelty ennalta aihepiireittäin. Teemahaastattelu mahdollistaa vanhemmille vapaan ilmaisuuden mahdollisuuden. Vanhempien osallisuuden merkityksestä ehkäisevän päihdetyön toteuttajina löytyi erittäin vähän tutkimustietoa, jonka vuoksi aineiston keruu osoittautui haasteelliseksi. Vanhemmille ennalta aiheittain suunnitellut puolistrukturoidut kysymykset (LIITE3.) antoivat heille mahdollisuuden ilmaista omia mielipiteitään. Vanhemmat tulivat kuulluiksi avoimesti etenevän keskustelun aikana.

Haastattelukutsu (LIITE2.) lähetettiin Maaninkajärven koulun Wilma-järjestelmän kautta 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmille. Teemahaastattelut toteutettiin poikkeusolojen vuoksi teknologiaa hyödyntäen. Yhteydenotto ja teemahaastattelu järjestettiin WhatsApp-sovelluksen välityksellä. Haastattelut videokuvattiin ja videokuvaamiseen pyydettiin erillinen lupa ennen haastattelujen aloittamista. Haastatteluihin varattiin aikaa 20 minuuttia. Haastattelujen kesto oli 30 minuutista tuntiin. Haastattelut olivat kestoltaan suunniteltua pidempiä. Haastattelujen alussa tuotiin ilmi, että haastatteluissa koottu aineisto hävitetään turvallisesti, kun haastattelun litterointi ja analysointi on toteutettu, eikä haastateltavien tietoja luovuteta missään vaiheessa toisille osapuolille. Haastattelut etenivät vapaa-muotoisesti ja avoimesti keskustellen ennalta suunniteltuja kysymyksiä apuna käyttäen.

Vapaamuotoisten vastausten analysointi asettaa tutkijalle omat haasteensa. Sisällönanalyysillä avataan teemahaastattelun vastaukset, jotka on käsitteellistetty ja järjestelty uudelleenkokonaisuudeksi. Sisällönanalyysi analysoitiin aineistolähtöisesti. Aineiston analysoinnin toteutus sisällönanalyysia käyttäen valittiin tutkimuksen aiheen ollessa vähän tutkittu sekä uudempi ilmiö. Tutkijan täytyy päättää tutkimusprosessin alkuvaiheessa, mikä teorian merkitys on tutkimuksessa. Tutkimus voidaan toteuttaa teorialähtöisenä, teoriasidonnaisena sekä aineistolähtöisenä tutkimuksena. Pääpainon ollessa aineistossa voidaan puhua aineistolähtöisestä tutkimuksesta. Analyysiyksiköitä ei määritellä ennalta vaan teoria rakentuu aineisto perustanaan. (KvaliMOTV s. a.)

Aineistolähteisyys edellyttää tutkijan pysymistä aineistossa, ennakoasenteiden ja teorioiden erottamisessa sekä johdonmukaisuudessa. Tieteellisyyttä vaaditaan kaikilta analyysimenetelmiltä. Aineistolähtöinen analyysi voi tuntua satunnaiselta ja näkemykselliseltä. Tutkijan tehtävänä on peilata tekojaan sekä tarkastella tutkimuksen kelpoisuutta ja luotettavuutta, jotta lukijalle välittyy informaatio valinnoista, joita on tehty tutkimuksen taustoihin sekä tutkimusprosessiin liittyen. Aineistolähtöisen tutkimuksen toteuttaminen on haasteellista, koska tutkimukset ovat yleisen näkemyksen mukaan teoriapitoisia. Tasapuolisia havaintoja ei siis ole olemassakaan, koska tutkijat asettavat tutkimuksessa hyödynnetyt menetelmät ja käsitteet ja tämä vaikuttaa myös tutkimuksissa syntyviin tuloksiin. (KvaliMOTV s. a. a.)

Sisällönanalyysi mahdollistaa menetelmän dokumenttien systemaattisen ja objektiivisen analysoinnin, jolloin aineistossa tutkittu ilmiö halutaan kuvata tiivistetyssä ja pelkistetyssä muodossa. Dokumentti voidaan käsittää tämän menetelmän yhteydessä hyvin laajassa merkityksessä, koska lähes mikä tahansa kirjalliseen muotoon tuotettu materiaali voi olla dokumentti. Esimerkkeinä materiaalin

eri muodoista ovat haastattelut, keskustelut, raportit, teokset ja puheet. Sisällönanalyysin avulla voidaan järjestää koottu aineisto, jota tarvitaan johtopäätösten tekemisessä. (Tuomi ja Sarajärvi 2009, 91–103.) Laadullisen tutkimuksen haastattelussa esitetään pääsääntöisesti avoimia kysymyksiä, jotka kohdennetaan yksilöille tai ryhmille, jotka on valittu ennalta. Tutkimuksen ymmärtämiseksi haastatteluista kerätty aineisto litteroidaan, jotta voidaan päätellä osallistujien tapa toteuttaa haastattelu tai kirjoitus. (Metsämuuronen 2011, 220.) Lopullisen analyysin perusteella voimme arvioida tutkimuksen luotettavuutta osallistujamäärää huomioiden. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.)

Haastatteluista saadut vastaukset litteroitiin eli kirjoitettiin auki sanasta sanaan. Litterointivaihe oli työläs puhelinkeskustelujen ollessa ajoittain epäselviä. Puhekieli ja murre sanat toivat omat haasteensa litterointiin. Litteroinnin jälkeen tekstistä poimittiin keskeisimmät tutkimuskysymyksiä koskevat vastaukset. Sisällönanalyysin keinoin vastaukset koostettiin sisällöstä ryhmittelemällä saadaksimme tutkimustuloksien yhteenvedon. Ryhmittelyssä alaluokkien samankaltaisuudet ja eroavaisuudet eriteltiin, josta koostui yläluokkien kokonaisuus.

4.2 Eettisyys ja luotettavuus opinnäytetyössä

Eettisyydellä tarkoitetaan luotettavuutta, joka koskee tutkimuksen laatua. Eettisyys tulee huomioida koko tutkimusprosessin läpi. Tutkimuskysymysten asettelun, haastateltavien valinta sekä tutkijan sitoutuneisuus tulee olla eettisesti perusteltua. Tutkijan eettinen näkökulma vaikuttaa tutkittavan aiheen analysointiin. Tutkijan tulee ymmärtää haastateltavaa, ollen puolueeton ja oman mielipiteen antamatta vaikuttaa haastattelun lopputulokseen. Haastavaksi teemahaastattelun analysoinnin tekee mahdollinen tulkinnanvaraisuus, jolloin tutkijan täytyy varoa omien oletusten sekoittamista haastateltavan vastauksiin. (Tuomi ja Sarajärvi 2018.) Tutkimuksen validiteetti vaatii tutkijaa paneutumaan aiheeseen sekä omiin ennakkokäsityksiin (Järvenpää Eila 02.02.2006).

Eettisesti kestävä tutkimuksen perustana on ihmisarvoinen ja kunnioittava kohtaaminen. Näin turvataan haastateltavan oikeudet. Opinnäytetyössä noudatettiin Savonia ammattikorkeakoulun sekä sosiaalialan ammattihenkilöiden eettistä ohjeistusta (Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet 2017) koko opinnäytetyöprosessin ajan. Eettistä periaatetta noudattaen haastateltavien itsemääräämisoikeutta ja yksityisyyttä kunnioitettiin koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön aihe tulee koulussa ja kotona toteutettavaa päihdekasvatustyötä ja sille on selkeä tarve. Opinnäytetyötä varten haettiin tutkimuslupa. Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus varmistettiin kiinnittämällä erityistä huomiota tarkkuuteen ja luotettavuuteen aineistoa analysoidessa.

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen työote oli tärkeä osa opinnäytetyöprosessia. Opinnäytetyöhön asetettiin selkeä päämäärä, joka pyrittiin saavuttamaan opinnäytetyöprosessin aikana. Prosessi kuvattiin totuudenmukaisesti analysoitua aineistoa hyödyntäen. Anonymiteetin takaamiseksi ennakkokyselystä ja haastatteluista saatuja vastauksia käsiteltiin nimettöminä. Aineisto säilytettiin asianmukaisesti ja luottamuksellinen aineisto tuhottiin turvallisesti tutkimustulosten käsittelyn jälkeen. Tutkimustuloksia ja haastateltavien tietoja ei luovutettu missään vaiheessa ulkopuolisille.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käytettiin saatavilla olevaa mahdollisimman ajankohtaista tietoa. Teoriaosuus peilattiin kerättyyn aineistoon. Huomiota kiinnitettiin lähdekriittisyyteen, erityisesti kansainvälisiä lähteitä käyttäessä. Haastattellessa oppilaiden vanhempia keskustelun ohjaamista pyrittiin välttämään, sen sijaan vanhemmille esitettiin täydentäviä kysymyksiä, joiden avulla vanhempia ohjattiin kattavampien vastauksien saamiseksi. Haastatteluun osallistuneita kiitettiin pienellä lahjalla tutkimusprosessiin osallistumisesta.

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen ja sitä on mahdollista jatkokehittää, mikä tarkoittaa, että se on siirrettävissä myös muiden koulujen sekä ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien tahojen käytettäväksi. Ehkäisevän päihdetyön toteutusta on aihetta jatkokehittää vanhempien osallisuuden vahvistamiseksi, että vaikutukset saadaan näkyväksi. Ehkäisevän päihdetyön vaikutukset tulevat ajan saatossa näkyväksi alaikäisten päihteiden käytön kohdalla käytön vähenemisenä. Vaikuttavuutta tulisi mitata yhteiskunnallisella sekä inhimillisellä tasolla.

Opinnäytetyön uskottavuus tulee näkyväksi sen koskiessa kaikkia vanhempia, kouluja sekä ehkäisevää päihdetyötä toteuttavia viranomaisia. Opinnäytetyön kohdejoukon näkemykset on kuvattu toisuuden mukaisesti. Opinnäytetyön tulokset ovat siirrettävissä kodin ja koulun yhteistyön edistämiseksi kaikkien ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien tahojen toimesta.

Aihepiiri oli herkkä, joten vanhempien sensitiivinen kohtaaminen oli tärkeää pitää mielessä tutkimustilanteessa. Vanhemmilta vaati rohkeutta sekä luottamusta keskustella monelle vieraasta ja pelottavasta aiheesta, koska oma lapsi päihteiden käyttäjänä on kaikille vanhemmille vieras asia kohdata, eikä kukaan vanhempi sitä omalle kohdalleen toivo. Tutkimustilanne vaati myös hyviä vuotovaikutustaitoja, rauhallisen sekä avoimen ilmapiirin ja rentoa keskustelua ennen haastattelun aloittamista, joka edesauttoi saamaan vanhempien luottamuksen.

5 TUTKIMUSTULOKSET

Maaninkajärven koulu toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä yhteistyössä oppilaiden vanhempien kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella vanhempien osallisuutta päihdetyön toteuttajina sekä mahdollisia haasteita, joita on esiintynyt kotona toteutettavassa päihdetyössä sekä lisätä tietoa vanhemmille lapsille toteutettavasta ehkäisevästä päihdekasvatustyöstä. Koulun ja kodin välisen yhteistyön vahvistamisen tarve oli ajankohtaista, koska koululla havaittiin, että vain osa vanhemmista osallistuu koululla järjestettäviin vanhempainiltoihin. Opinnäytetyössä selvitettiin toimintamallien muuttamisen tarvetta ja tutkittiin keinoja, joiden avulla vanhempia voitaisiin tukea sekä vahvistaa kodin ja koulun välistä kasvatuskumppanuutta. Tutkimuskysymyksiksi asetettiin:

1. Millaista kodin ja koulun välinen yhteistyö on päihdekasvatustyöhön liittyen?
2. Millaista tietoa tai tukea vanhemmat kaipaavat kotona toteutettavaan päihdetyöhön?
3. Mikä vanhempien osallisuus on päihdetyön toteuttamisessa?

Lähtökohtaisesti tavoitteena oli saada vanhemmat osallistumaan tähän tärkeään tehtävään sekä havahduttaa ehkäisevän päihdetyön merkityksestä, ennen kuin on liian myöhäistä. Vanhempien osallisuus tuli näkyväksi Webropol-järjestelmässä laaditun ennakkokyselyn (LIITE2.) vähäisten vastausmäärien myötä. Näin pystyimme ennakoimaan teemahaastatteluun osallistuvien määrän myös vähäiseksi. Vanhemmille lähetettiin Maaninkajärven koulun Wilma-järjestelmän kautta kutsu lisähaastatteluun (LIITE2.) koska aineistoa ei ollut kertynyt vielä tarpeeksi.

Lopulta neljä vanhempaa halusi osallistua ja heidät haastateltiin teemahaastattelulla videohaastattelun muodossa, joka tallennettiin aineiston analysointia varten. Koulujen sulkeuduttua maaliskuussa koronaviruspandemian myötä asetettiin erilaisia rajoituksia, jonka myötä esimerkiksi henkilökohtaiset tapaamiset eivät onnistuneet, joka toi meille lisätyötä ja haasteita litterointia ja aineiston analysointia tehdessä. Haastattelut toteutettiin etänä ja maaliskuun rajoitusten sekä suositusten astuttua voimaan myös opinnäytetyön kirjoittamista koskeva yhteydenpito toteutettiin etänä puhelimitse sekä jakamalla tiedostot verkkoyhteyden välityksellä.

Tutkimustuloksia tarkastellessa on hyvä muistaa nöyryys sekä kriittisyys. On sanonta ”yksi pääsky ei kesää tee” jolla viitataan siihen, että yhden tutkimustuloksen perusteella on mahdotonta sanoa, että pitääkö tutkimuksen raportointi paikkaansa. Tärkeämpää tutkimukselle on julkisuus, mikä seuraa, kun omat tutkimustulokset julkaistaan kaikkien saataville. Tällä tavoin asia mahdollisesti herättää keskustelua ja hiljalleen yksittäisestä asiasta tulee totuus. (Metsämuuronen 2011, 49.) Tutkimustuloksissa omat tulokset esitetään tiiviisti. Laadullisessa tutkimuksessa merkitsevää on myös tulosten luotettavuus ja aineistoon viittaaminen riittävän usein. (Metsämuuronen 2011, 81.) Tutkimustulokset voivat olla positiivisia tai negatiivisia. Työ voi olla hyvä itse tekijän mielestä mutta muiden näkemys voi poiketa tästä. Tutkimustulokset tulisi aina tuoda esille totuudenmukaisesti ja arvovapaasti. (Metsämuuronen 2011, 287.)

Haastatteluun vastanneet vanhemmat olivat kaikki 5. luokan oppilaiden vanhempia ja kaikilla oli myös muiden ikäluokkien lapsia perheessä. Vastanneita yhdisti perherakenne. Kaikki vastanneet elivät ydinperheessä. Näiden muuttujien perusteella vastanneiden välille ei syntynyt eroavaisuuksia heidän perherakenteensa sekä lasten luokka-asteiden ollessa samat. Vanhemmat pitivät yhteyttä lastensa ikätoverien vanhempiin vähintään soittamalla. Haastatteluun osallistuneita vanhempia yhdisti kiinnostus lastensa liikkeitä ja tekemisiä kohtaan.

Vanhempien mukaan sopiva ikä lasten päihdekasvatukseen aloittamiseen olisi 4.–6. luokan aikana. Vanhemmista olivat osallistuneet koululla järjestettäviin ehkäisevän päihdetyön tapahtumiin. Vanhempien osallisuus näyttäisi olevan ristiriidassa toiveisiin ja toteutumiseen verrattuna. Vanhemmat kokevat päihdetapahtumat ja vanhempainillat hyödyllisinä osallistuessaan niihin. Kuitenkin monelta vanhemmalta jää osallistumatta tapahtumiin ja vanhempainiltoihin. Epäselväksi jäi, miksi vanhemmat jättävät osallistumatta. Yksi vanhemmista pohti, että voisiko vanhempien vähäinen osallistuminen päihdetapahtumiin johtua osittain leimaantumisen pelosta.

5.1 Kodin ja koulun välinen kasvatuskumppanuus päihdetyön toteutuksessa

Kodin ja koulun välillä toivottiin enemmän avointa tiedottamista, esimerkiksi jos koulussa on havaittu päihteitä. Hyväksi viestinnän välineeksi vanhemmat sanoivat Wilman, sähköpostin ja yksi vanhemmista piti yhteyden ottoa puhelimitse hyvänä viestinnän välineenä. Vanhempien mielestä tapahtumista ajoissa tiedottaminen koetaan tärkeänä. Vanhemmilta kysyttiin, että millaista yhteistyötä vanhemmat toivoisivat kodin ja koulun välille päihdekasvatustyöhön liittyen. Vanhemmilla heräsi seuraavanlaisia ajatuksia:

H1: Nii ehkä se et koulun pitäis kertoa enemmän ja herkemmin.

H2: Se vois olla yhteisiä tilaisuuksia, joihin myös nuoret vois ottaa mukaan ja avointa tiedottamista heti, jos jotakin uutta päänsäkotusta huumeiden kanssa on liikkeellä.

H3: No... Ainakin tiedotusta havaituista ja tiedossa olevista tapauksista, vaikka anonymisti.

H4: Aiheesta vois olla puhumassa myös esimerkiks kuraattori vanhempainilloissa. Tiivistä yhteistyötä ja tiedottamista myös heti, jos päihteitä liikkuu.

Vanhemmat toivoivat päihteistä lisää tietoa osallistavin menetelmin esim. päihderata. Vanhemmille voisi jakaa koulun Wilma-järjestelmän kautta opiskeluaineistoa tai muuta päihdetietoa. Vanhemmat olivat keinottomia puuttumaan oman tai jonkun toisen lapsen päihteiden käyttöön. Lisäksi luottamuksellista suhdetta koulun terveydenhuoltoon pidettiin tärkeänä. Yhden vastanneen mukaan saatavilla oleva informatiivinen internetaineisto olisi kaikkien käytettävissä itselleen sopivana hetkenä. Vanhemmilla oli havaittavissa epävarmuutta luotettavan tiedon löytymisestä.

Vanhemmat toivoivat koulun välittävän heille ajankohtaista tietoa päihteistä kotona toteutettavan päihdetyön tueksi. Vanhemmilta kysyttiin, mitä tietoa tai tukea he kaipaisivat kotona toteutettavaan

päihdekasvatukseen. Vanhemmat kokivat tietävänsä päihteistä jotakin, mutta toivottiin selkeitä keinoja ja konkreettisia neuvoja, kuinka toimia tilanteessa, kun lapsella ilmenee päihteiden käyttöä. Tietoa päihteiden vaikutuksista, haitoista tai sen hetkisistä ilmiöistä kaivattiin. Huolimatta siitä, että osalla vanhemmista oli tietoa päihteistä sekä keinoja käsitellä päihteitä koskevia asioita lapsen kanssa, kaikki vanhemmista katsoivat ajantasaisen tiedon saamisen kuitenkin aiheelliseksi.

H1: Konkreettisia keinoja... miten kieltäytyä ja mihinkä se lapsi voi ottaa yhteyttä, niin että hän ei ole luopio... että siihen sitä tietoa tai taitoa ehkä enemmän.

H2: Sitä millaisia oireita, vaikutuksia eri huumeilla lasten käyttäytymiseen on, nii osais seurata ja mitkä on niiku ajankohtaset suositut tavat, että mitä käyttävät nyt esimerkiksi erilaiset haistelut ynnä muut semmoset.

H3: Tiedän omasta mielestä aika hyvin mutta ei kai siitä haittaakaan oo, jos saisi ajankohtasta tietoo.

H4: Mannerheimin lastensuojeluliiton sivuilla on joskus ollut hyviä linkkejä. Kotiin vanhemmille tietoa niistä ja muuta materiaalia luettavaksi, kun kaikki ei välttämättä osaa hakea sitä tietoo... Ja myös muiden vanhempien vertaistuki ja yhteistyö on tärkeitä.

5.2 Vanhempien tietämys päihteistä

Vanhemmilta kysyttiin tietävätkö vanhemmat, mitä kanavia käyttämällä lapset voivat hankkia huumeita tai päihteitä. Osa vanhemmista tiesi joitakin kanavia, mistä päihteitä saa hankittua. Kolmella vanhemmalla oli käsitys päihteiden hankinta kanavista, kun kolmas vanhemmista ei osannut sanoa mitään kanavaa, mistä päihteitä saisi hankittua.

H1: Netti ja kaverien kaverit ja tuota, sitten niinku kavereitten kotoa pystyy varastaa myös...

H2: Niitä saa kavereilta ja osa pöllä kotoa ja osalle vanhemmat ostaa esim. tupakkaa ja olutta ja sitten niitä saa huumeitten myyjiltä ja netin kautta tilaamalla.

H3: Taitaa koulusta ja koulun liepeiltä olla saatavilla helpoiten. Vertaisverkoista. Alkoholijuomat perinteisesti kaverin, siskon, poikaystävän tai muun semmosen hakemana.

H4: En tiedä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia vanhempien osallisuutta ehkäisevän päihdetyön toteuttajina. Vanhemmilta kysyttiin "oletko tai onko lapsesi osallistunut koululla pidettyihin päihdetapahtumiin?" Vanhemmat ovat olleet tietoisia tapahtumista, osallistumisen jäädessä kuitenkin vähäiseksi. Ehkäisevän päihdetyön tapahtumia on toivottu järjestettäväksi, kuitenkin vanhemmat jättivät osallistumatta niihin.

H1: En päässy. Mut hetkinen... oliko niillä sillo nelosluokalla sitten ett ois ollu auditori-ossa, että siinä oli joku, että siinä oli joku muu luokka, mut ei eii minusta ehkä vieras oo ollu sillo puhumassa...

H2: On järjestetty koululla päihdetiedotusta vanhempien illoissa, lapsille on kai ollut joskus jotakii...

H3: En ole osallistunut.

H4: Itse olen joskus osallistunu, lapselle on vissiin jotain ollu joskus...

Vanhemmilta kysyttiin ovatko tietoisia mistä voisivat hakea apua, mikäli lapsi käyttää päihteitä. Osalla vanhemmista ei ollut tietoa mistä voisi hakea apua. Vanhemmilta nousi esille sosiaalihuolto, perheneuvola, puhelinpalvelut ja koulun terveydenhuollon sekä poliisin viime kädessä mistä voisi pyytää apua. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat pitivät yllä avoimia ja luottamuksellisia välejä omiin lapsiinsa sekä olivat kiinnostuneita heidän tekemisistään. Vanhemmat eivät sallineet päihteitä lapsilleen. Vanhemmista osa tiesi, ettei heidän lapsensa tiedä päihteiden haitoista, he pitivät kuitenkin hyvänä kertoa etenkin kovien huumeiden haitoista ja vaaroista. Vanhemmat kokivat hyvänä keinona näyttää kuvia huumeiden aiheuttamista haitoista lapsille tai kokemusasantuntijan omia kertomuksia osana koulun päihdekasvatusta. Vanhemmat pohtivat kuitenkin mikä olisi sopiva ikä lapselle näyttää konkreettisia asioita mitä tapahtuu päihteiden myötä.

5.3 Yhteenveto ja johtopäätökset

Opinnäytetyö oli aikomus toteuttaa toiminnallisena ehkäisevän päihdetyön tapahtumana 4. ja 5. luokan vanhemmille. Tapahtumaa varten noin 50 vanhemmalle lähetettiin koulun Wilman kautta saatekirje (LIITE1.), jossa kerrottiin opinnäytetyöstä. Saatekirjeen lisäksi vanhemmat saivat linkin Webropol-ennakkokyselyyn, jonka oli aukaissut 15 vanhempaa, kolme oli aloittanut vastaamaan keskeyttämättä vastaamisen ja lopulta ainoastaan kaksi vanhemmista vastasi kyselyyn. Tapahtuman peruuntuessa koronaviruspandemian takia päädyttiin yhdessä tekemään laadullista tutkimusta opettajien kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta.

Opinnäytetyötä varten tarvittiin lisää aineistoa, joten Maaninkajärven koululle lähetettiin Wilman kautta yhteydenottopyyntö teemahaastatteluun (LIITE2.) vanhemmille, jotka halusivat osallistua teemahaastatteluun. Teemahaastatteluun saatiin 4 vastaajaa, joista yksi oli vastannut jo aiempaan Webropol-ennakkokyselyyn. Tämän takia voitiin päätellä vanhempien osallisuus vähäiseksi, vaikka koronaviruspandemia vaikutti varmasti myös osaltaan vastaajien määrään. Koululta saadun tiedon mukaan vanhemmat olivat kuormittuneet Wilma-viesteistä jo muutoinkin lasten etäopiskelujen aikana. Vanhempien osallisuus ja kiinnostus aiheeseen osoittautui niukaksi, jota osattiin odottaa ennakoon saatujen tietojen pohjalta.

Opinnäytetyö antoi suuntaa kuinka ehkäisevää päihdetyötä sekä kodin ja koulun välistä yhteistyötä voisi jatkossa kehittää. Vanhemmilta tuli selkeä toive luottamuksellisen yhteistyön tarpeesta sekä keinoista, kuinka heitä voitaisiin tulevaisuudessa informoida päihteistä ja ilmiöistä mitä koulussa havaitaan. Lisäksi vanhemmat näkivät hyvänä keinona lisätä päihdetiedotusta heille suunnattujen tiedotteiden avulla. Vanhemmat pitävät kodin välistä ehkäisevää päihdetyötä tarpeellisena osana kasvatusta. Odotukset koulun osallisuudesta ehkäisevän päihdetyön toteutuksesta osoittautui selkeästi.

Vanhemmat pitivät hyvänä kouluilla pidettäviä ehkäisevän päihdetyön tapahtumia. Tämä on ristiriidassa näkemyksestä kodin vastuun kanssa. Koulujen vastuu on näin ollen suuri ehkäisevän päihdetyön toteutuksessa. Kehittämistä tarvitaan niin koulun, kuin ehkäisevää päihdetyötä toteuttavien viranomaisten yhteistyön edistämiseksi, jolla voidaan tavoittaa vanhempia yhteiseen työhön.

Opinnäytetyön pohdinnan aiheena oli, kuinka ehkäisevän päihdetyön toteutumista voitaisiin edistää. Havaintojen perusteella päädyttiin tulokseen, että maaseutukoulujen vanhemmat elävät sellaisessa uskossa, ettei päihteet kosketa heidän lapsiaan. Vanhempien osallistuminen koulujen päihdetapahtumiin ja vanhempainiltoihin osoittautui vähäiseksi. Pohdittiin myös sitä, kuinka vanhempien ääntä voisi saada paremmin kuuluville ehkäisevän päihdetyön sekä kodin ja koulun välisen yhteistyön lisäämiseksi. Maaninkajärven koulu valikoitui tutkimuksen toteutuspaikaksi sen ollessa lähellä Siilinjärveä ja Kuopiota, jossa alaikäisten päihteiden käyttö on jo varsin näkyvää. Maaningalta oppilaat siirtyvät jatko-opintoihin suurempiin kouluihin, jolloin ehkäisevän päihdekasvatuksen merkitykset ja toteutuminen tulevat ajankohtaisiksi ja näkyviksi.

Opinnäytetyön aihe oli mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Opinnäytetyön aihe oli molempien mielestä mielenkiintoinen, joka vaikutti siihen, että työskentely oli mielekästä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön teoriaosuuden toteuttamisessa ilmeni haasteita tutkimustiedon ollessa vähäistä koskien alaikäisten päihteiden käyttöä sekä saatavilla olevan aineiston muutoinkin rajoitettua kirjastojen ollessa kiinni koronapandemian takia. Yleisesti on tiedossa erilaisten huumeiden käyttö alaikäisten keskuudessa, jonka osalta tutkimustiedon löytyminen osoittautui vaikeaksi. Voidaan nostaa esille amfetamiinin lisääntyneen käytön, josta on olemassa kokemustietoa saatavilla olevan uutisoinnin sekä alalla toimivien ammattilaisten myötä.

Opinnäytetyöprosessin aikana haastateltiin useita sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattilaisia, jotka vahvistivat ehkäisevän päihdetyön tarpeellisuutta. Ennen opinnäytetyön aloittamista oli jo tiedossa, että vanhempien tavoittaminen voi osoittautua haasteelliseksi vanhempien vähäisen osallisuuden vuoksi. Vanhempien vähäinen osallisuus näkyi opinnäytetyössä haastateltavien määrässä. Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että vanhemmilla on edelleen ennakkoluuloja päihdetyötä kohtaan, vaikka pitävätkin sitä tärkeänä ja myös heille itselleen kuuluvana. Vanhemmat elävät uskomuksessa, ettei heidän lapsensa koskaan käytä päihteitä. Kaikki saatu tieto osoittaa kuitenkin toisin. Päihteitä voi alkaa käyttämään kuka vain, minkälaisista perheoloista tahansa.

Saatujen vastausten perusteella vanhempien osallisuus ja sitoutuminen yhteistyöhön koulun kanssa on haasteellista. Vanhempien vastauksista voidaan kuitenkin päätellä, että vanhemmat toivovat koululta enemmän avointa informaatiota. Tietoa halutaan erityisesti lasten päihteiden käyttöä koskevista ilmiöistä koululla sekä ajantasaista ja luotettavaa tietoa päihteistä. Pohdittiin opinnäytetyöprosessin aikana myös sitä, että päihteiden käytön lisääntymiseen täytyisi käyttää enemmän yhteiskunnan resursseja, jotta lasten ja nuorten päihteiden käyttöä voitaisiin ennaltaehkäistä paremmin tulevaisuudessa.

Opinnäytetyötä tehdessä asiat eivät edenneet täysin suunnitelmien mukaisesti. Opinnäytetyön prosessointi sai alkunsa vuoden 2018 lopulla, jolloin toimeksiantajan kanssa sovittiin projektin toteutuksesta. Sopimuksen jälkeen hankittiin tutkimuslupa ja alettiin kartoittamaan ehkäisevän päihdetyön toteutumista sekä yhteistyökumppaneita projektiin. Projektin ollessa alkuvaiheessa tuli kyseeseen

työparin muutos aiemman työparin jättäytyessä pois projektista. Elämäntilanteiden muuttuessa työskentely hidastui ja viivästyi, jonka vuoksi päädyttiin kyseiseen ratkaisuun. Uuden työparin myötä työ eteni suunnitelmien mukaisesti muutamia poikkeustilanteita lukuun ottamatta. Viimeisin este suunnitelmien toteutumiselle tuli koronaviruspandemian myötä. Tästä syystä opinnäytetyön valmistuminen venyi viime metreille asti.

Opinnäytetyö suunniteltiin alun perin toiminnalliseksi tapahtumaksi. Tarkoituksena oli toteuttaa ehkäisevän päihdetyön tapahtuma vanhemmille, jossa vanhemmilla olisi ollut mahdollisuus saada vastauksia heitä askarruttaviin kysymyksiin paikalla olevilta asiantuntijoilta. Vanhemmille tehtiin Webropol-kysely, jonka pohjalta pohdittiin aiheita, joista tapahtumassa olisi keskusteltu. Lisäksi kysely tuotti informaatiota vanhempien osallisuudesta ja kiinnostuksesta ehkäisevän päihdetyön edistämiseksi. Ehkäisevän päihdetyön tapahtuma peruuntui koronaviruspandemiasta aiheutuneiden rajoitteiden takia. Rajoitteiden vuoksi jouduttiin muuttamaan suunnitelmia viime hetkellä ja ajaututtiin myös haastavaan tilanteeseen, koska toteutustavasta ei ollut enää varmuutta.

Päädyttiin vaihtoehtojen punnitsemisen jälkeen lopulta laadullisen tutkimuksen menetelmään, koska menetelmä. Lähestyimme Maaninkajärven koulun rehtoria sähköpostitse ja pyysimme välittämään vanhemmille teemahaastattelukutsun (LIITE2). Vanhempia yritettiin motivoida osallistumaan teemahaastatteluun pienellä muistamisella vastauksien saamiseksi, joka ei kuitenkaan tuottanut toivottua tulosta, mistä kertoo myös niukka osallistujia määrä. Otannan ollessa pieni johtopäätökset jouduttiin tekemään sen mukaisesti. Voidaan kuitenkin todeta, että vanhemmilta saadut tiedot yhtenevät meidän omien, koulun henkilökunnan sekä muiden viranomaisten näkemysten kanssa.

Vanhempien osallisuus koitui haasteeksi mikä näkyi vähäisenä kiinnostuksena. Koululta tulleen tiedon mukaan vanhemmat olivat uupuneita koronaviruksesta johtuneiden muutosten äärellä ja suuresta Wilma-viestien määrästä. Ymmärrettiin tämä täysin. Rajoitteet hankaloittivat opinnäytetyön etenemistä. Opinnäytetyössä käytetyt kirjalliset lähteet jäivät vähäiseksi kirjastojen ollessa kiinni ja verkkoaineiston ollessa vaikeasti saatavilla kaikkien opiskelijoiden ollessa samassa tilanteessa.

Ammatillista kehittymistä on tapahtunut koko opinnäytetyöprosessin ajan. Näkemys opinnäytetyön aihealueeseen on laajentunut ja syventynyt teoreettisen osuuden, vanhempien haastattelujen ja koko prosessin myötä. Vanhempien kanssa käydyt keskustelut mahdollistivat ymmärryksen lisääntymisen vanhempien toimintaa kohtaan. Opinnäytetyö avasi molempien näkemystä luottamussuhteen ylläpitämisen tärkeydestä sekä tiedottamisen tarpeellisuudesta, joka sai meidät pohtimaan myös omaa toimintaa ammattilaisina ja sitä, kuinka me tulevana ammattilaisina voitaisiin vaikuttaa tulevaisuudessa yhteistyön laadun parantamiseksi.

Arvostus koulun henkilökuntaa kohtaan kasvoi, kun ymmärrettiin opinnäytetyöprosessin aikana henkilökunnan tekevän äärimmäisen tärkeää työtä uusien ilmiöiden äärellä. Koulun henkilökunta on haasteellisessa asemassa vanhempien odotusten ollessa mittavat koulua kohtaan. Kotien ja koulun välillä vallitseva kuilu toimivan yhteistyön saavuttamiseksi on valtava haaste molemmille osapuolille.

Eettisyyden merkitys oli meille itsestään selvää. Lähtökohtana yhteistyön onnistumiselle oli luottamuksellinen ja kunnioittava ilmapiiri (Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet 2017). Yhteistyökumppaneiden kunnioittavalla ja sensitiivisellä kohtaamisella oli suuri merkitys. Yhdenvertaisuus haastatteluissa loi haastateltaville ilmapiirin, joka oli positiivinen ja avoin. Opinnäytetyöprosessin aikana esimerkiksi vuorovaikutusosaaminen on tullut näkyväksi tehdessä yhteistyötä vanhempien, koulun henkilökunnan ja eri viranomaisten kanssa.

Opinnäytetyöprosessin aikana molemmin puolinen työskentely oli joustavaa, koska molemmat olivat sitoutuneita prosessiin. Kevään aikana esiintyneet haasteet on ratkaistu puhaltamalla yhteen hiileen. Yhteydenpito on ollut tasavertaista prosessin aikana molempien elämäntilanteet huomioiden. Molemmat osapuolet vaikuttivat tasavertaisesti opinnäytetyön sisältöön ja tuotettuun aineistoon. Työnjaosta sovittiin molempien vahvuudet huomioiden ja aikatauluista sopiminen onnistui moitteettomasti. Keskinäinen vuorovaikutus vahvistui entisestään prosessin aikana. Haasteena prosessin aikana oli etätyöskentely ja ajoittainen teknologian sekä verkkoyhteyden toimimattomuus, jotka estivät työskentelyn samanaikaisesti, hidastaen työskentelyä.

Opinnäytetyö antaa mahdollisuuden jatkokehittämiselle ehkäisevän päihdetyön saralla, koska vanhempien kehittämistoiveet- ja tarpeet tulivat esille selkeästi vanhempia haastatellessa. Ehkäisevän päihdetyön kehittämistä voidaan toteuttaa jokaisessa koulussa. Vanhemmat toivoivat itselleen päihdetyön toteuttamiseen sekä tiedon lisäämiseen materiaalia, johon voisivat tutustua itselleen sopivana ajankohtana. Vanhemmat kokevat tarvitsevansa tukea koululta kotona toteutettavaan päihdetyöhön.

LÄHTEET JA TUOTETUT AINEISTOT

ALAMUTKA, Pia. KOSKIRANTA, Merja 2010. Kodin ja koulun yhteistyön lisääminen sekä nuorten päihteiden käyttöön puuttuminen. Taharon-työväline koulukuraattorille. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Sijainti: Iisalmi: Savonia ammattikorkeakoulu. Kirjasto. Saatavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/10724/Ala-Mutka_Pia.pdf?sequence=2&isAllowed=y

ARGILLANDER, Tuija. KOPONEN, Teemu 2017-10-05. Etsivä nuorisotyö. [Haastattelu.] Kuopion kaupunki: Vinkkeli.

BARDY, Marjatta 2002. Miten lapset Suomessa voivat? TAKU-Taide ja kulttuurialan ammattijärjestön lehti 3/2007, 20.

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN LAKI, 5§. 1.12.2015. Kuopion kaupunki. [Verkojulkaisu.] [Viitattu: 2019-01-23.] Saatavissa: <http://publish.kuopio.fi/kokous/2018499232-3-2.PDF>

EHYT ry. Lämmin vanhemmuus voi suojata lasta päihteiden käytöltä ja mielenterveysongelmilta. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-01-20.] Saatavissa: <http://www.ehyt.fi/fi/lammin-vanhemmuus-voi-suojata-lasta-paihteiden-kaytolta>

EHYT ry. s. a. Tosietoa. Kannabis. [Verkojulkaisu.] Ehyt ry. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: www.ehyt.fi/sites/default/files/julkaisut/tosietoa-kannabis-digi.pdf

EMCDDA 2019. Country Drug Report 2019. [Verkojulkaisu.] Finland. [Viitattu:2020-05-14.] Saatavissa: https://www.emcdda.europa.eu/countries/drug-reports/2019/finland_en

ESKELINEN, Anne 2000, 89. Rakkautta ja rajoja kasvatukseen. Yhdessä elämään. Helsinki: Kirjapaja.

HIRN, Jouni 13.4.2018. [Artikkeli.] Liikkuva nuorisoauto tavoittaa sivukylien nuoret: "Moni nuori hämmästelee, että tulimme me heitä varten". Maaseuduntulevaisuus. Kantri. [Viitattu: 2020-05-04.] Saatavissa: <https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/kantri/artikkeli-1.231513>

HIRSJÄRVI, Sirkka. REMES, Pirkko. SAJAVAARA, Paula 2014, 164. Tutki ja kirjoita. 19. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

HONKANEN, Eija. SUOMALA, Anne 2009. Oppilashuollon käsikirja. Helsinki: Tammi.

HÄMÄLÄINEN, Juha 1999. Kotikasvatuksen arvot nuoren arvioimana. Snellman-instituutin B-sarja 45. Kuopio: Kuopion kaupungin painatuskeskus.

JORMAKKA, Eveliina. LINDI, Inka 2017-10-25. Nuorten työryhmän sairaanhoitajat. [Haastattelu.] Kuopio: Kuopion seudun Päihdepalvelusäätiön päihdekliniikka.

JUVAKKA, Essi 2005. Riittävän hyvä riittää. Teoksessa: Syrjälä, Jaana (toim.) Vahva vanhemmuusparas tuki nuoren kasvuun. Helsinki: Väestöliitto.

JÄRVENPÄÄ, Eila 02-02-2006. Professori. Laadullinen tutkimus. [Verkkodokumentti.] Helsinki University of Technology. [Viitattu: 22-04-2020.] Saatavissa: www.cs.tut.fi/~ihtesem/k2007/materiaali/luento4.pdf

KANSTE, Outi. HALME, Nina. PERÄLÄ, Marja-Leena 2016, 24–26. Viidesluokkalaisten oppilaiden vanhempien näkemyksiä hyvinvoinnista, palveluista ja kouluyhteisöstä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

KARTTUNEN, Saara 2020-02-06. Sosiaalityöntekijä. Nuorten työryhmä. [Puhelinhaastattelu.] Kuopio: Kuopion seudun Päihdepalvelusäätiö.

KETTUNEN, Tiina 2018. [Opiskelija.] Who Cares vanhempainilta. Maaninka: Maaninkajärvenkoulu.

KINNUNEN, Saara 1999. Murrosikäinen perheessä. Tasapainoilua tilan ja rajan välissä. Painos 2. Karas-sana.

KIURU, Krista 2019. Sosiaali- ja terveysministeri. [Verkkoartikkeli.] Lasten ja nuorten on saatava apua mielenterveyden häiriöihin arjen ympäristössä. Valtionneuvosto 21.11.2019. [Viitattu: 2020-02-06.] Saatavissa: https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/1271139/ministeri-kiuru-lasten-ja-nuorten-on-saatava-apua-mielenterveyden-hairioihin-arjen-ymparistossa

KRISTERI, Irene 2002, 23. Vahvaan vanhemmuuteen. Helsinki: Kirjapaja.

KUOPION EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ s. a. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu: 2020-04-02.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/paihdeetyo>

KUOPION KAUPUNGIN MIELENTERVEYS- JA PÄIHDESUUNNITELMA 2013- 2020. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-01-31.] Saatavissa: <https://www.kuopio.fi/documents/7369547/7505875/Kuopion+kaupungin+mielenterveys-+ja+paihdesuunnitelma+2013-2020.pdf/2544c5e5-b1d7-4316-9968-337618ef15db>

KUOPION KAUPUNGIN PERUSOPETUKSEN OPETUSSUUNNITELMA 2016. [Verkkojulkaisu.] Opetuksen järjestäminen. ePerusteet. [Viitattu: 2020-05-21.] Saatavissa: <https://eperusteet.opinto-polku.fi/#/fi/ops/6684141/perusopetus/tekstikappale/6684132>

KUOPIO NUORISOPALVELUT s. a. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu: 2020-05-04.] Saatavissa: <https://po1nt.fi/kuopio/kuopion-nuorisopalvelut/>

KYLMÄNEN, Petri 2005, 9–11. Kun kaikki muutkin. Nuorten ehkäisevä päihdetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

KVALIMOTV s. a. Sisällönanalyysi. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-04-18.] Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html

KVALIMOTV s. a. Aineisto- ja teorialähtöisyys. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-04-18.] Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L2_3_2_3.html

KVALIMOTV s. a. Teemahaastattelu. [Verkkojulkaisu.] KvaliMOTV. [Viitattu: 2020-04-12.] Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html

LAHTINEN, Nina 2011, 180–193. Oppilaan oikeudet ja vanhempien vastuu. Juva: Bookwell.

LAKI EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN JÄRJESTÄMISESTÄ 523/2015. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-01-30.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>

LAKI PERUSOPETUKSEN MUUTTAMISESTA 642/2010. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-03-16.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100642>

LAPPALAINEN-LEHTO, Riitta. ROMU, Maija-Liisa. TASKINEN, Mailis 2008. Haasteena päihteet -ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

LASTENSUOJELULAKI L13.4 2007/417. Finlex. Lainsäädäntö. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-02-06.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

LAKI LAPSEN HUOLLOSTA JA TAPAAMISOIKEUDESTA 8.4.1983/361. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-02-13.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

MERILÄ, Johanna 26.11.2018. Opioidikriisi voi uhata myös Suomea. [Verkkoartikkeli.] Talentia-lehti. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://www.talentia-lehti.fi/opioidikriisi-voi-uhata-myos-suomea/>

METSÄMUURONEN, Jari 2011, 49–287. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. E-kirja. 4 Laitos. Helsinki: International Methelp 2011. <https://savonia.finna.fi/Record/aapeli.128554>

MIELENTERVEYSTALO s. a. Päihdeongelmat. Häiriöt ja ongelmat. [Verkkojulkaisu.] [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/paihdeongelmat.aspx

MLL 2018. Vanhemmuuden kaari. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2020-05-22.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/vanhemmuuden-kaari/>

MLL 2017. Vanhempien ja lasten ajatuksia kasvatuksesta. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/vanhemmuus-ja-kasvatus/lapsen-kasvatus-ja-vanhemman-kasvatustietoisuus/vanhempien-ja-lasten-ajatuksia-kasvatuksesta/>

MLL 2017. Huoli nuoren koulunkäynnistä. [Verkkojulkaisu.] Mannerheimin lastensuojeluliitto. [Viitattu: 2020-05-10] Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/tietoa-lapsiperheen-elamasta/elamaa-kouluikaisen-kanssa/elamaa-ylakoululaisen-kanssa/huoli-nuoren-koulunkaynnista/>

MÄKELÄ-RÖNNHOLM, Minna 2006. Kokemuksia koulusta. Teoksessa: Hermanson, Elina. & Martsola, Riitta. (toim.) Aikuinen vanhemmuus. Katoavan kasvatuksen jäljillä. Helsinki: Kirjapaja.

OPPILAS- JA OPISKELIJAHUOLTOLAKI 1287/2013. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-02-13.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>

PEDAnet s. a. Maaninkajärvenkoulu. [Verkojulkaisu.] Kuopio. [Viitattu: 2020-05-20.] Saatavissa: <https://peda.net/kuopio/p/maaninkajarvi>

PERUSOPETUSLAKI 628/1998. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-02-13.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1998/19980628>

PERUSOPETUSLAKI 21.8.1998/628. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-04-14.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

POIKOLAINEN, Kari 2011. [Artikkeli.] Kannabis vie heikoille jäille. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo99914>

PO1NT s. a. Kuopion nuorisopalvelut. [Verkkodokumentti.] Po1nt nuortenportaali. [Viitattu: 2020-01-31.] Saatavissa: <https://po1nt.fi/kuopio/kuopion-nuorisopalvelut/>

PO1NT s. a. Kuopion nuorisopalvelut. [Verkkodokumentti.] Po1nt nuortenportaali. [Viitattu: 2020-02-04.] Saatavissa: <https://po1nt.fi/kuopio/ankkuriryhma/>

POLIISI s. a. Ankkuriryhmä. [Verkkodokumentti.] Itä-Suomen Poliisilaitos. [Viitattu: 2020-02-05.] Saatavissa: https://www.poliisi.fi/ita-suomi/prime108_fi.aspx

PÄIHDEHUOLTOLAKI 17.1.1986/41. Finlex. Lainsäädäntö. [Viitattu: 2020-02-12.] Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860041>

PÄIHDELINKKI s. a. Vanhemmille. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-02-04.] Saatavissa: <https://paihdelinkki.fi/fi/tietopankki/vanhemmille>

RASK, Mari 2012. Kodin ja koulun yhteistyön kehittäminen Männistön yläkoulussa yhteistyömallin avulla. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö. Sijainti: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/53396/rask_mari.pdf?sequence=1&isAllowed=y

RÖNKÄ, Sanna. OLLGREN, Jukka. ALHO, Hannu. BRUMMER-KORVENKONTIO, Henriikki. GUNNAR, Teemu. KARJALAINEN, Karoliina. PARTANEN, Airi. VÄRE, Tiina 2020. The prevalence of high-risk amphetamine and opioid use in Finland in 2017. [Verkkolehti.] Duodecim. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo15450>

SAIKKALA, Annele 2011. Hyvän perhe-elämän käsikirja. Perheen pelisäännöt. Hämeenlinna: Mi-nerva.

SOSIAALIALAN AMMATTIHENKILÖN EETTISET OHJEET 2017. Talentia. Painos 35 000. Punamusta.

SAVOLAINEN, Katri 2019. Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu. Luento. Laadullinen tutkimus, teemahaastattelu ja litterointi. Savonia-ammattikorkeakoulu 2019.

SAVON SANOMAT 15.11.2019. Turvallisuusteko- palkinnon saanut Pasi Jalava havahtui nuorten huumeilanteeseen vanhempainillassa- "Valvoin yhden yön ja mietin". [Verkkoartikkeli.] Savon Sanomat. [Viitattu: 2020-05-13.] Saatavissa: <https://www.savonsanomat.fi/savo/Turvallisuusteko-palkinnon-saanut-Pasi-Jalava-havahtui-nuorten-huumeilanteeseen-vanhempainillassa---Valvoin-yhden-yon-ja-mietin/1467897>

STAKES 2007. Julkari. [Verkkodokumentti.] Laadukkaan päihdetyön kokonaisuus. Ehkäisy ja hoito. [Viitattu: 2020-01-31.] Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77209/Ehk%C3%A4isy_ ja_hoito.pdf?sequence=1

SUOMEN VANHEMPAINLIITTO 2014a. [Verkkodokumentti.] Koti ja koulu. [Viitattu: 2020-04-23.] Saatavissa: http://www.vanhempainliitto.fi/koti_ ja_koulu

SUOMEN VANHEMPAINLIITTO 2014b. [Verkkodokumentti.] Vanhempainliiton toiminta. [Viitattu: 2020-04-23.] Saatavissa: http://www.vanhempainliitto.fi/vanhempainliiton_toiminta

THE PARTNERSHIP 31.1.2018. Understanding Why Kids Use Drugs and Alcohol. [Artikkeli.] [Viitattu: 2020-05-05.] Saatavissa: <https://drugfree.org/parent-blog/why-do-teens-drink-and-use-drugs/>

THL 2016. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. [Verkkojulkaisu.] Työryhmämuistio 21.1.2006. Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605763/1449622/Ehkaisevanpaihdeyonalatukriteerit.pdf/e78556f1-3844-45dd-933a-bfa63e65a2d1>

THL 2006. Ehkäisevän päihdetyön laatukriteerit. Työryhmämuistio. [Viitattu: 2020-03-08.] Saatavissa: <https://thl.fi/documents/605763/1449622/Ehkaisevanpaihdeyonalatukriteerit.pdf/e78556f1-3844-45dd-933a-bfa63e65a2d1>

THL 12.11.2019a. Nuorten raitistuminen jatkuu, mutta kannabiskokeilut ovat lisääntyneet. Päihteiden käyttö 15–16- vuotiailla. [Verkkojulkaisu.] Terveystieteiden tutkimuskeskus. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/-/nuorten-raitistuminen-jatkuu-mutta-kannabiskokeilut-ovat-lisaantyneet>

THL 12.11.2019b. Nuorten raitistuminen jatkuu, mutta kannabiskokeilut ovat lisääntyneet. Päihteiden käyttö 15–16- vuotiailla. [Verkkojulkaisu.] Terveystieteiden tutkimuskeskus. [Viitattu: 2020-05-10.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/-/nuorten-raitistuminen-jatkuu-mutta-kannabiskokeilut-ovat-lisaantyneet>

THL 5.12.2019. Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet. Ehkäisevä päihdetyö. Päihdekasvattaja mediassa. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-01-31.] Saatavissa: <https://thl.fi/web/alkoholi-tupakka- ja-riippuvuudet/ehkaiseva-p>

THL 16.12.2019. Ehkäisevä päihdetyö. [Verkkodokumentti.] [Viitattu: 2020-02-13.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka- ja-riippuvuudet/ehkaiseva-paihdeyona>

THL 2019. Perustulokset, nuoret 2017 ja 2019. [Verkojulkaisu.] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 2020-05-11.] Saatavissa: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/summary_perustulokset2?alue_0=235801&mittarit_0=200537&mittarit_1=199990&mittarit_2=199388&vuosi_0=v2017&kouluaste_0=161293#

THL 2019. Kouluterveyskysely. [Verkojulkaisu.] Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. [Viitattu: 2020-05-21.] Saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2009, 91–103. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5.uudistettu painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

TUOMI, Jouni ja SARAJÄRVI, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

WHO CARES s. a. [Facebook.] [Viitattu: 2020-02-05.] Saatavissa: <https://fi-fi.facebook.com/pages/category/Nonprofit-Organization/Who-Cares-165722086788402/>

YLE UUTISET 10.03.2020. Opioidiriippuvaisille alaikäisille korvaushoitoja? Osa lääkäreistä antaisi, osa ei missään nimessä – Ylilääkäri: Vaihtoehtona piikittäminen ja väkivalta. [Verkojulkaisu.] Yle. [Viitattu: 2020-05-11.] Saatavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-11247751>

LIITE1: SAATEKIRJE

SAATEKIRJE

Arvoisat Maaninkajärven koulun 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhemmat

Olemme viimeisen vuoden sosionomiopiskelijoita Savonia ammattikorkeakoulusta. Toteutamme opinnäytetyöhön liittyvän tapahtuman Maaninkajärven koululla. Opinnäytetyö käsittelee ehkäisevää päihdetyötä ja opinnäytetyön tavoitteena on vahvistaa 4. ja 5. luokan oppilaiden vanhempien osallisuutta. Opinnäytetyön yhtenä osa-alueena on tapahtuman järjestäminen teille vanhemmille. Tapahtumassa keskustellaan päihteistä sekä käsitellään ehkäisevän työn merkitystä, johon toivomme teidän osallistuvan. Toivotamme teidät siis lämpimästi tervetulleeksi Maaninkajärven koulun auditorioon keskiviikkona 18.3.2020 klo 18–19.30.

Tapahtumassa käsittelemme ajankohtaista tietoa lasten ja nuorten lisääntyneestä päihteiden käytöstä, sekä yhä varhaisemmasta aloituksesta. Meidän tavoitteenamme on antaa tietoa ja valmiuksia kotona toteutettavaan ehkäisevään päihdekasvatustyöhön samalla vahvistaen kodin ja koulun välistä yhteistyötä. Päihdekasvatus voi tuntua teemana kaukaiselta lastenne tämän hetkessä elämässä. Tarkoituksena on kuitenkin havahtua tilanteen vakavuuteen ja siihen, mitä ennakoivia toimenpiteitä voidaan tehdä lapsen kasvatuksessa jo varhaisemmassa vaiheessa. Lapset joutuvat kohtaamaan elämäntilanteiden muuttuessa sallivaa päihdekulttuuria esimerkiksi lasten siirtyessä jatko-opiskelemaan toisen asteen opintoihin, joissa päihdeongelmaa on nähtävillä. Varhaisella arvo- ja asennekasvatuksella on todettu olevan suuri vaikutus lasten päihteidenkäytön suhteen.

Tapahtumaan liittyen olemme koonneet Webropol- kyselytutkimuksen sähköisellä kyselylomakkeella, johon toivomme saavamme teiltä vanhemmilta vastauksia. Tavoitteenamme on saada tietoa teiltä vanhemmilta ehkäisevän päihdetyön tarpeesta, sekä teidän toivomastanne tuesta. Saatujen vastausten pohjalta tapahtumassa olevat asiantuntijat vastaavat teitä askarruttaviin asioihin. Paikalla vastaamassa on isä Pasi Jalava, tuoden vanhemman näkökulmaa esille. Pasi on aktiivisesti ollut osallisena Who Cares tapahtumien vetäjänä. Mukaan on lupautunut myös Siilinjärven ehkäisevän päihdetyön koordinaattori Jaana Niiranen, jolla on ajantasaista tietoa lasten -ja nuorten päihteiden käytöstä.

Tapahtuma toteutetaan teidän vanhempien tarpeista käsin ja toivomme runsasta keskustelua. Saatte tämän tiedotteen mukana linkin, jonka kautta pääsette vastaamaan sähköiseen kyselylomakkeeseen. Vastausaikaa on 14.03.2020 klo. 24.00 saakka. Kyselytutkimuksen tekemiseen teille Maaninkajärven koulun oppilaiden vanhemmille on saatu asianmukainen tutkimuslupa.

Kyselyyn osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Käsittelemme vastaukset luottamuksellisesti, jokainen vastaa kyselyyn anonyymina. Tutkimuksessa saadut materiaalit hävitetään asianmukaisesti, tutkimuksen ollessa valmis. Mikäli mieleenne nousee jotakin tai tarvitsette ohjausta, vastaamme mielellämme osallistumiseen tai kyselylomakkeeseen liittyvissä asioissa sähköpostitse.

Teillä vanhemmilla on mahdollisuus saada äänenne kuuluville, pohditaan yhdessä mitä voisimme tehdä lasten hyväksi!

Yhteistyöstä kiittäen

Minttu Savolainen
Sosionomiopiskelija
Savonia AMK, Iisalmi
Minttu.Savolainen@edu.savonia.fi

Tiina Kettunen
Sosionomiopiskelija
Savonia AMK, Iisalmi
Tiina.kettunen@edu.savonia.fi

SAVONIA
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

HYVÄT VANHEMMAT!

30.3.2020

Elämme tällä hetkellä poikkeuksellista aikaa koronaviruksen takia. Ymmärrämme, että tämän tilanteen takia jokainen perhe joutuu tekemään arjessaan erilaisia järjestelyitä ja mielen päällä on monenlaista asiaa. Lähestymme teitä edelleen opinnäytetyöhömmme liittyen, johon tuli muutoksia koronaviruksen takia. Tapahtuman peruuntumisen vuoksi toivoisimme, että saisimme teistä vanhemmista muutamia haastateltavia aiempaan kyselyyn liittyen. Olisi tärkeää saada laajemmin tietoa, jotta opinnäytetyön valmistuminen mahdollistuu.

Olemme kiitollisia jokaisesta vastauksesta ja toivomme yhteydenottoanne. Mikäli sinulla olisi hetki aikaa vastata muutamaa lisäkysymykseen, voit ottaa meihin yhteyttä sähköpostitse, jonka jälkeen sovimme sopivan ajan lyhyelle, noin 20 minuuttia kestäväälle haastattelulle. Toivomme yhteydenottoanne mahdollisimman pian, viimeistään sunnuntaihin 5.4 mennessä. Muistutamme edelleen, että käsittelemme kaikki tiedot luottamuksellisesti.

Tsemppiä tähän aikaan, nautitaan edes näistä loistavista ilmoista!

Ystävällisin terveisin,

Tiina Kettunen ja Minttu Savolainen

Sosionomiopiskelijat

Savonia ammattikorkeakoulu, Iisalmi

Tiina.kettunen@edu.savonia.fi

Minttu.savolainen@edu.savonia.fi

LIITE3: TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET

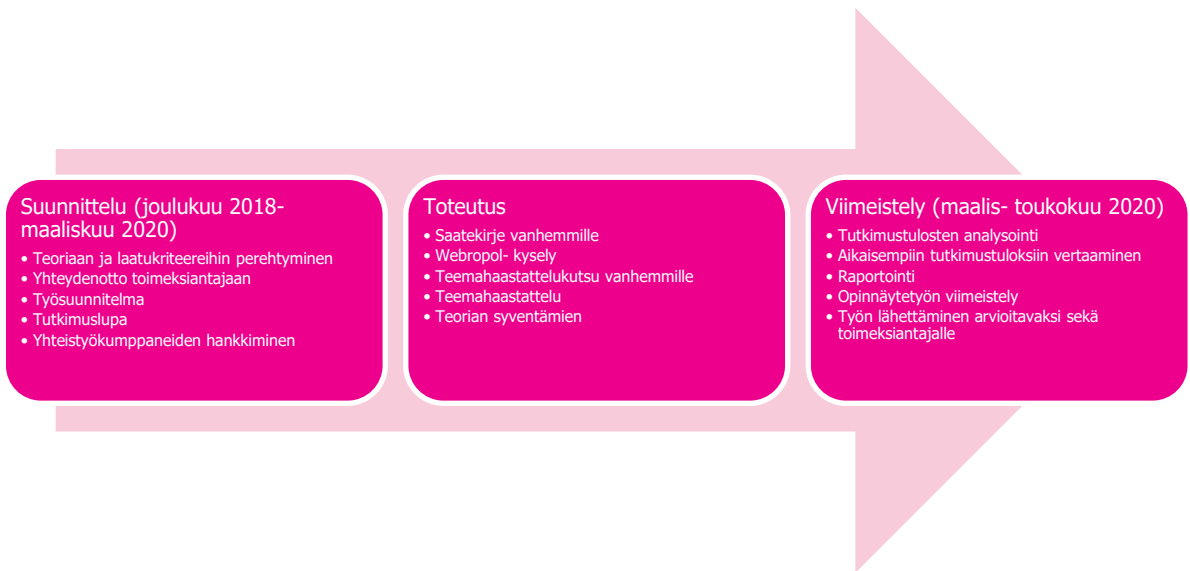
Teemahaastattelukysymykset Maaninkajärven koulun 4. ja 5.luokan oppilaiden vanhemmille.

1. Minkä ikäisiä lapsia perheeseesi kuuluu?
2. Mikä teidän perherakenteenne on?
3. Tiedätkö, kenen kanssa alakouluikäinen lapsesi liikkuu? Pidätkö yhteyttä lapsesi kavereiden/ystävien vanhempien kanssa lapsia koskevissa asioissa?

(Mikäli vanhemmalle tuottaa haastetta vastata kysymykseen, apuna voi käyttää esimerkkiä; Lapsesi sanoo menevänsä ystävän luokse yökylään viikonloppuna ja kertoo sen olevansa ok ystävän vanhemmille. Kuinka toimit? Varmistatko asian lapsesi ystävän vanhemmilta, jotta tiedät lapsesi olevan ystävän luona aikuisten valvonnan alla vai luotatko lapsesi sanaan, etkä tee ylimääräisiä toimenpiteitä?)

4. Koetko päihdekasvatuksen hyödyllisenä?
5. Oletko saanut tietoa päihteistä ja niiden vaikutuksista?
6. Mitä tiedät päihteistä tai päihdyttävistä aineista?
7. Tiedätkö, millaisia haittavaikutuksia päihteiden käytöllä on?
8. Tiedätkö millä tavoin voit puuttua alaikäisen lapsesi päihteiden käyttöön? Mitä keinoja itse käytät?
9. Oletko tietoinen mistä voit saada apua, mikäli sinulla ilmenee epäily lapsesi päihteiden käytöstä?
10. Mitä asioita toivoisit päihdevalistuksessa käsiteltävän?
11. Tiedätkö mitä kanavia käyttäen päihteitä ja huumeita saa nykyään hankittua?
12. Missä iässä päihdevalistus tulisi mielestäsi aloittaa? Miksi?
13. Millaista tietoa päihteistä lasten tulee mielestäsi tietää? Kuinka hyvin lapsillasi on tietoa päihteistä, ja mistä he saavat käsityksesi mukaan tietoa?
14. Onko sinulle luonnollista ja helppoa puhua lapsellesi päihdehaitoista?
15. Kenelle ehkäisevä päihdekasvatus mielestäsi kuuluu? Miksi?
16. Miten kotikasvatuksella voidaan vaikuttaa lapsen tulevaisuuden valintoihin?
17. Mitä tietoa tai tukea kaipaisit kotona toteutettavaan päihdekasvatukseen?
18. Millaista yhteistyötä toivoisit kodin ja koulun välille päihdekasvatustyöhön liittyen?
19. Onko koululla järjestetty päihdetapahtumaa lapsesi opiskelun aikana?
20. Oletko tai onko lapsesi osallistunut koululla pidettyihin päihdetapahtumiin?
21. Kuinka kodin ja koulun välistä yhteistyötä voitaisiin mielestäsi lisätä ehkäisevän päihdetyön osalta?
22. Millaista tiedottamista pitäisit itsellesi sopivana esim. ehkäisevän päihdetyön tapahtumista?

LIITE4: OPINNÄYTETYÖPROSESSIN ETENEMINEN

LIITE5: TEEMAHAASTATELUN ETENEMINEN

